

วิทยานิพนธ์

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

FACTORS RELATED TO PEOPLE PARTICIPATION IN FOREST
PROTECTION OF HUAI RAI PLANTATION, TAMBON HUAI RAI,
AMPHOE DEN CHAI, CHANGWAT PHRAE

นายพรรชา สีเหลือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2548

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่
สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

Factors Related to People Participation in Forest Protection of Huai Rai Plantation,
Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae

นามผู้วิจัย นายพรรชา สีเหลือง

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

กรรมการ

(อาจารย์ชาญชัย ยาวุฒิ, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 27 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2548

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอดงชัย จังหวัดแพร่

**Factors Related to People Participation in Forest Protection of Huai Rai Plantation,
Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae**

โดย

นายพรรษา สีเหลือง

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

พ.ศ. 2548

ISBN 974-9846-76-1

พรรณยา สีเหลือง 2548: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการ
ป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา ปรชชานกรรมการที่ปรึกษา:
รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D. 103 หน้า
ISBN 974-9846-76-1

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมได้จากการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสอบถามราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน รวมจำนวน 306 ครัวเรือน วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้วิธีไคสแควร์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 47.86 ปี มีการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 4 มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.08 คน มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 44.33 ปี มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 77,573.53 บาท และ 64,715.69 บาท ตามลำดับ มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 5.67 ไร่ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าว เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่พอสมควร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.88 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่สวนป่าแห่งนี้ ได้แก่ สถานภาพการสมรส รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

21 / 10 / 2548

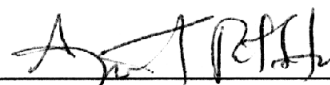
Pansa Seeluang 2005: Factors Related to People Participation in Forest Protection of Huai Rai Plantation, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae. Master of Science (Forest Resource Administration), Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Associate Professor Apichart Pattaratuma, Ph.D. 103 pages.
ISBN 974-9846-76-1

Objectives of this research were to determine socio-economic condition, participation level and factors relating to people's participation in in forest protection of Huai Rai Plantation, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae. The using data was collected by employing the designed questionnaires interviewed the respondents who are the representation of 306 households which were randomly sampling from 7 villages that located around Huai Rai Plantation. The statistical analysis method was used for testing the relationship between independent and dependent variable was chi-square with the given significance level of 0.05, and by using statistical software package.

Results of the study indicated that the most respondents were female with their average age of 47.86 years. Their educational level were at grade 4. Their marital status were married and stated together. Their average number of household member was 4.08 persons. Their former domicile were in this village. Their average resettled duration was 44.33 years. Casual labor was their main occupation and without subsidiary occupation. Their averages annual household income and expenditure were 77,573.53 baht and 64,715.69 baht respectively. The averages size of land holding was 5.67 rais. Most of them received information, being member of social groups, and had later familiar with the government officers. They had comprehension and understanding about forest law at moderate level. They participated in the protection of Huai Rai Plantation at the moderate level and with the average score of 2.88. Factors significantly related to people participation in the protection of Huai Rai Plantation were marital status, household income, the duration of resettlement, information receive, and comprehension and understanding about forest law.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

21 / 10 / 2005

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากหลายฝ่าย โอกาสนี้ใคร่ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วิชา นิยม กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก อาจารย์ชาญชัย ยาวุฒิ กรรมการที่ปรึกษาวิชาการ และศาสตราจารย์จันทน์ อดิวัฒน์สิทธิ์ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณราษฎรท้องถิ่นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยบริเวณรายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1 (2) บ้านห้วยปากทอด หมู่ที่ 2 (3) บ้านห้วยลากปืน หมู่ที่ 3 (4) บ้านน้ำแรม หมู่ที่ 4 (5) บ้านฮ้านน้ำหม้อ หมู่ที่ 6 (6) บ้านขวงบุก หมู่ที่ 7 และ (7) บ้านปง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม และให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

และในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบเท้าบิดา มารดาที่เคารพ ตลอดจนขอขอบคุณภรรยา บุตรญาติพี่น้อง รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ ผลักดันให้งานวิจัยฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ สามารถเอื้อประโยชน์ต่อราษฎรในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

พรรษา สีเหลือง

ตุลาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
การตรวจเอกสาร	6
ความหมาย แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	6
แนวทางการป้องกันรักษาป่าของภาครัฐ	15
สภาพปัญหาของการป้องกันรักษาป่าในปัจจุบัน	22
ประวัติและประเภทของการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย	26
ประวัติความเป็นมาของสวนป่าห้วยไร่	29
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
กรอบแนวคิดในการวิจัย	42
สมมติฐานของการวิจัย	42
อุปกรณ์และวิธีการ	44
อุปกรณ์	44
วิธีการ	44
ผลและวิจารณ์	49
สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่	
ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	49
ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่	
อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	62
การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า	
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน รักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	80
สรุป	82
ข้อเสนอแนะ	83
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	85
ภาคผนวก	89
ภาคผนวก ก	90
ภาคผนวก ข	100
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	103

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายละเอียดทะเบียนพื้นที่ปลูกป่าของสวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน	33
2	จำนวนหมู่บ้านและประชากรของตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัยจังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 2547	36
3	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัย จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน	48
4	ข้อมูลสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	53
5	ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	60
6	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	60
7	ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	63
8	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	64
9	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	68
10	ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการสมรสกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	69
11	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	70
12	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	71
13	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	72
14	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	73

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
15	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข้อมูลข่าวสารกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	75
16	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	76
17	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	77
18	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากสวนป่ากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	78
19	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	79
20	สรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	80
ตารางผนวกที่		
1	ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	101

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงบริเวณพื้นที่ของสวนป่าห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	37
2	กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	42

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่

Factors Related to People Participation in Forest Protection of Huai Rai
Plantation, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae

คำนำ

สถานการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องหา
มาตรการในแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค
ประชาชนทั่วไป จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมและภาพถ่ายทางอากาศล่าสุด
(กรมป่าไม้, 2544) พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 สถิติเนื้อที่ป่าเหลืออยู่ประมาณ 107 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ
33.40 ของพื้นที่ประเทศ (ข้อมูลยังไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องทางภาคพื้นดิน) ดังนั้น แนวทางและ
มาตรการในการแก้ไขด้านการป่าไม้จึงต้องกระทำอย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นมาตรการในการป้องกัน
รักษาสภาพป่าธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ การปลูกป่าเพื่อฟื้นฟู
สภาพป่าเสื่อมโทรม ซึ่งที่ผ่านมามาภาครัฐได้พยายามนำมาตรการดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แต่ใน
ปัจจุบัน การดำเนินการด้านการป้องกันรักษาป่าและการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าดังกล่าว ได้ประสบกับ
ปัญหาโดยตลอด สาเหตุหลักเกิดมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้มีความต้องการที่ดินเพื่อ
อยู่อาศัยและทำกินเพิ่มมากขึ้น เกิดการบุกรุกแผ้วถาง ชีดถือ ครอบครองพื้นที่ป่า ทั้งป่าอนุรักษ์ ป่า
เศรษฐกิจ แม้กระทั่งพื้นที่สวนป่าที่ทางราชการได้ดำเนินการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าขึ้น และจากการที่
อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ป่าไม้ที่ผ่านมา เป็นการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นวิธีปราบปรามจับกุมผู้กระทำผิดมาโดยตลอด แต่เนื่องจาก
อัตรากำลังเจ้าหน้าที่และงบประมาณที่มีจำนวนจำกัด ทำให้การปฏิบัติงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร กรมป่าไม้
(เดิม) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานดังกล่าวในอดีต ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานเสียใหม่
โดยใช้วิธีการป้องปรามและสร้างแนวร่วมในการป้องกันรักษาป่า เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้มุ่งเน้นให้ชุมชนในท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิในการอนุรักษ์
หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนในท้องถิ่นและของชาติ
และการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540) รวมทั้งสอดคล้องกับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่ได้ให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ มีการปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน (สำนักพนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และยังเป็น การหาแนวร่วมในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ และพื้นที่ป่าที่ทางราชการได้ดำเนินการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ป่าแห่งหนึ่งที่ทางราชการได้ดำเนินการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าขึ้น ปัจจุบันอยู่ในสังกัดส่วนส่งเสริมและฟื้นฟูการปลูกป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 มีพื้นที่ปลูกป่ารวมทั้งสิ้นจำนวน 31,531 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน (สวนป่าห้วยไร่, 2547) ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของชุมชนได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ความต้องการไม้ใช้สอยเพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และพื้นที่เพื่อการเกษตร ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกสวนป่าห้วยไร่อย่างรุนแรง ดังนั้นจึงต้องหาแนวทางและมาตรการในการป้องกันรักษาให้มีความต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบัน ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนในท้องถิ่นได้พยายามรณรงค์และร่วมมือกันปฏิบัติงานป้องกันรักษาสวนป่าห้วยไร่มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะชะลอหรือหยุดยั้งการบุกรุกทำลายสวนป่าห้วยไร่ให้ได้มากที่สุด เป็นการหาแนวร่วมในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมด้านการป้องกันรักษาป่าของราษฎรท้องถิ่นร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอัตรากำลังที่น้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไป

จากสาเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ และสภาพปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงการศึกษาวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาสวนป่าห้วยไร่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่สวนป่า ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข วางแผนการดำเนินงานปลูกฟื้นฟูสภาพป่าและการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ ให้สอดคล้องกับแนวทางและความต้องการของราษฎรมากที่สุด ส่งผลต่อการให้ความร่วมมือในการป้องกันรักษาป่า รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนในอนาคตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัยกับราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 1 บ้านห้วยไฮ จำนวน 214 ครัวเรือน, หมู่ที่ 2 บ้านห้วยปากทอด จำนวน 308 ครัวเรือน, หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลากปิ่น จำนวน 222 ครัวเรือน, หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแรม จำนวน 205 ครัวเรือน, หมู่ที่ 6 บ้านฮ้านน้ำหม้อ จำนวน 122 ครัวเรือน, หมู่ที่ 7 บ้านช่วงบุก จำนวน 142 ครัวเรือน และราษฎรท้องที่หมู่ที่ 8 บ้านปง จำนวน 75 ครัวเรือน รวมจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,288 ครัวเรือน

นิยามศัพท์

“การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรหรือกลุ่มบุคคลมีโอกาสได้ร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวกับการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

“ราษฎร” หมายถึง ราษฎรท้องถิ่นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยบริเวณรายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1 (2) บ้านห้วยปากทอด หมู่ที่ 2 (3) บ้านห้วยลากปิ่น หมู่ที่ 3 (4) บ้านน้ำแรม หมู่ที่ 4 (5) บ้านฮ้านน้ำหม้อ

หมู่ที่ 6 (6) บ้านช่วงบุก หมู่ที่ 7 และ (7) บ้านปง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ รวมเป็นจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,288 ครัวเรือน

“การป้องกันรักษาป่า” หมายถึง การปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ของสวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในอันที่จะปกป้อง ดูแล รักษาพื้นที่ป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรป่าไม้อื่น ๆ ทุกชนิดภายในบริเวณสวนป่าห้วยไร่ในทุกรูปแบบ เท่าที่มีอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้

“สวนป่าห้วยไร่” หมายถึง พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าของทางราชการในสังกัดกรมป่าไม้ (เดิม) ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ปัจจุบันอยู่ในสังกัดส่วนฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“ระดับการศึกษา” หมายถึง วุฒิของการศึกษาที่จบชั้นสูงสุดของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษาของรัฐบาล หรือสถานศึกษาที่ทางราชการรับรองตามกฎหมาย

“สถานภาพการสมรส” หมายถึง สถานภาพการเป็น โสด การมีคู่สมรส การเป็นหม้าย หรือการหย่าร้าง ของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“จำนวนสมาชิกในครัวเรือน” หมายถึง จำนวนบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“อาชีพหลัก” หมายถึง ภาระหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบ อันนำมาซึ่งการทำให้เกิดรายได้สูงสุดในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง และเป็นอาชีพที่มีลักษณะเป็นประจำ

“รายได้ของครัวเรือน” หมายถึง จำนวนตัวเงินทั้งหมดจากการประกอบอาชีพรวมกันโดยประมาณของสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ซึ่งยังมีได้มีการหักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

“ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน” หมายถึง จำนวนปีที่อยู่อาศัยหรือตั้งถิ่นฐานในท้องที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยนับเป็นปี

“การได้รับข้อมูลข่าวสาร” หมายถึง การได้รับฟังสื่อวิทยุ อ่านสิ่งพิมพ์ ชมโทรทัศน์ การรับทราบข่าวจากองค์กรเอกชน ได้รับคำบอกเล่าจากเพื่อนบ้าน ได้รับข่าวสารโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการได้รับข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันรักษาป่าของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่ทางราชการจัดตั้งขึ้น หรือการรวมตัวก่อตั้งกลุ่มกันขึ้นภายในหมู่บ้าน เพื่อการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน

“การได้รับการฝึกอบรม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเคยเข้ารับการฝึกอบรม ฝึกฝน การรับรู้ รับฟัง ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกป่า การเพาะชำกล้าไม้ และรวมถึงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านการป้องกันรักษาป่า

“การได้รับประโยชน์จากสวนป่า” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเคยได้ใช้พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เพื่อเป็นแหล่งหาอาหาร เพื่อประกอบอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อศึกษาหาความรู้ นันทนาการ หรือการได้รับประโยชน์อื่น ๆ จากพื้นที่สวนป่าดังกล่าว

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎ ระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ หรือบทกำหนดโทษ ที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ หรือพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านการป่าไม้

การตรวจเอกสาร

การตรวจเอกสารของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวความคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมาย แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
2. แนวทางการป้องกันรักษาป่าของภาครัฐ
3. สภาพปัญหาของการป้องกันรักษาป่าในปัจจุบัน
4. ประวัติและประเภทของการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย
5. ประวัติความเป็นมาของสวนป่าห้วยไร่
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายและมีความแตกต่างกันไป แล้วแต่วัตถุประสงค์และการนำไปใช้ในแต่ละกรณี ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายมานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

ยูวัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน และรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบ ถึงประชาชนเอง โดยมนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศเพื่อกิจกรรมชุมชน

ทวิทอง (2527) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม เพื่อร่วมในการพัฒนาและร่วมติดตามผล

สมพร (2527) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง แนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทรูปแบบหนึ่ง คือ ปกป้องรักษานิเวศพัฒนา เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและประหยัด ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาดังกล่าวตรงความต้องการของประชาชน และทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

เฉลิมศักดิ์ (2535) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ และทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา การตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง

จึงอาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการบริหารจัดการที่ส่งผลถึงประชาชนเอง สร้างแนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทที่องค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันในการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตรงความต้องการ และทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่า การร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชนร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน ร่วมวางแผนหรือวางแผนหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความ

สามารถของตนเอง ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย และร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เจมส์คีย์ (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ว่า ประชาชน ต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการ (3) การมีส่วนร่วมลงทุนปฏิบัติการ และ (4) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

อคิน (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างน้อยต้องมีลักษณะ 2 ประการ คือ (1) ลักษณะเหตุผลของการมีส่วนร่วม แยกเป็น การเข้าร่วมเพราะเกรงใจ การเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ การเข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า การเข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมโดยมีความคิดว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนและชุมชน (2) ลักษณะขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน แยกเป็น ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ทวีทอง (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมว่ามีหลายระดับ ตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึง เป็นผู้นำ หรือประธานกรรมการ ดังนี้ คือ การเป็นสมาชิก เป็นสมาชิกเข้าประชุม เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ เป็นกรรมการ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกผู้นั้นทำอะไรระหว่างประชุม สมาชิกผู้นั้นเล่นบทอะไรในที่ประชุม

ไชยชนะ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน อาจเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรอย่างไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยเสียสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา และร่วมในความพยายามประเมินโครงการ

Cohen and Uphoff (1980) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบ (ชนิด) ของการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจ ตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในสมัยสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงตราไว้ ณ วันที่ 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2540 (อนุวัฒน์, 2540) ซึ่งมีหมวด และมาตราที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษา

คุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง

หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักภัย ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้กล่าวข้างต้น ทำให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องกำหนดแนวทาง นโยบาย ตลอดจนแผนงานให้มีความสอดคล้องกับมาตราต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ระบุสาระที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ดังนี้

1. **วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ** มีสาระสำคัญดังนี้ “...เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ (1) **สังคมคุณภาพ** ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) **สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้** เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม (3) **สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน** ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ...”

2. **วัตถุประสงค์** ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา และให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

3. **การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ** การแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องผนึกพลังร่วมจากทุกฝ่ายในสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาใหม่ ทั้งด้านวิธีคิดและวิธีการทำงานสามารถสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือในการแปลงยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพโดย สร้างกระบวนการสร้างความเข้าใจในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปพร้อมกับการสร้างองค์ความรู้ สร้างภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลง และขยายเป็นเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคีการพัฒนาอย่างกว้างขวาง จัดให้มีเวทีเรียนรู้ มีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในส่วนของความร่วมมือนั้น ภาครัฐต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดความ

ขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันต้องพัฒนาระบบและกลไกติดตามประเมินผล สร้างดัชนีชี้วัดระดับต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูล และโครงข่ายข้อมูลข่าวสารในทุกระดับ

ส่วนทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ซึ่งอารยา (2526) ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำทางสังคมประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง การกระทำของบุคคลในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา รวมถึงความคาดหวัง ความผูกพันและความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้กระทำ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคม สาเหตุของการกระทำทางสังคม มีดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจ
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มบุคคล ซึ่งตัดสินใจว่ามั่นคงคล่องหรือตรงกับปัญหาของสถานการณ์นั้น ๆ
3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ
4. เหตุผลนั้นตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้นไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งหรือทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้น ๆ
6. การตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

จึงสามารถสรุปได้ว่า การที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยความสมัครใจนั้น จะต้องสร้างสิ่งเร้าให้เหมาะสม คือ ต้องเข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ตลอดจนความเชื่อของชุมชน จึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมในชุมชนนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ

ทั้งนี้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศโดยการปรับกลไก และกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทย ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณคดีที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) โดยรัฐจะต้องให้ความรู้ ทัศนคติ ความสำนึกในส่วนรวม และทักษะแก่ประชาชนเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพยากรป่าไม้

นอกจากนี้ ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามีมาแต่โบราณ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กันกับที่มีการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ชาติ จะมีความแตกต่างกันไปในรูปแบบและวิธีการเท่านั้น การเข้าร่วมพัฒนาอาจจะทำโดยการบังคับ โดยความสมัครใจ โดยความจำเป็น หรืออาจเกิดจากการชักนำของผู้นำชุมชน หัวหน้าเผ่า ข้าราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือแม้กระทั่งรัฐบาล องค์กรเอกชน การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอาจทำในระยะสั้นหรือระยะยาวต่อเนื่อง กระทำในกรอบนโยบายที่กำหนดหรือทำตามความจำเป็นที่ผู้เข้าร่วมในชุมชน ต้องช่วยกันเพื่อความอยู่รอดและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สากล (2532) ได้กล่าวไว้ว่า แนวความคิดในการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามีแนวคิดอยู่ 3 ประการ ได้แก่ (1) เกิดจากความสนใจและความหวังกังวลร่วมกัน โดยเกิดจากปัจเจกบุคคลแล้วพ้องต้องกันกลายเป็นส่วนร่วม (2) เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนแล้วลงมือกระทำร่วมกัน และ (3) เกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะก่อเกิดความริเริ่มกระทำการ และสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ทวิทอง (2527) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังต่อไปนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ การมีเกียรติยศ การมีตำแหน่ง อาทิเช่น ผู้ใหญ่ ออกปากขอแรงให้ผู้ช่วยทำงาน
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

สุเมธ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนผู้ยากจนในชนบทอาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐ หมายถึง การพัฒนาแบบเสรี และการพัฒนาแบบมีแบบแผน จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่ารูปแบบการบังคับ
2. บทบาทของระบบราชการที่มีต่อการพัฒนาชนบท เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมอำนาจการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการ ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นลดน้อยลง
3. โครงสร้างการเมืองและสังคมชนบท มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรมากน้อยต่างกัน เช่น โครงสร้างทางการเมืองในสังคมที่สนับสนุนการปกครองระบบประชาธิปไตย ย่อมส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างที่ไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย

World Health Organization (1981) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ การที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ต้องมีสิ่งจูงใจจากเหตุผลของการมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน และการถูกชักชวนจากเพื่อน หรือจากการบอกกล่าวให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง ควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วมกิจกรรม
3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม เป็นการให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง

แนวทางการป้องกันรักษาป่าของภาครัฐ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยได้ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างรวดเร็ว โดยสาเหตุสำคัญ ๆ ของการบุกรุกทำลายป่า ได้แก่

1. การลักลอบโค่นและเผาป่าในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อทำไร่เลื่อนลอย
2. การทำลายป่าเพื่อต้องการที่ดินเพื่อการเกษตร
3. การตัดไม้เพื่อทำฟืนและเผาถ่าน
4. การลักลอบตัดโค่นไม้เพื่อแปรรูปใช้สอยส่วนตัวและทำการค้า
5. อันตรายจากไฟป่า โรคและแมลง ดินฟ้าอากาศ

ดังนั้น ภาครัฐจึงได้กำหนดนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีความหมายรวมถึงการป้องกันรักษาป่า โดยได้มีแนวทางนโยบายไว้หลายประการ ผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอไว้ ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540) ดังนี้

มาตรา 46 ได้บัญญัติสิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูพืชมงคลประเพณี ไว้ว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูพืชมงคลประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 56 ได้บัญญัติสิทธิในการดูแล และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา 79 ได้บัญญัตินโยบายการให้ประชาชนมีส่วนร่วมบำรุง รักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ”

มาตรา 290 ได้บัญญัติการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไว้ว่า “เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในส่วนของจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ดังนี้

1. ให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูบูรณะอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ขณะเดียวกันกระบวนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องมีการควบคุมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สมดุล และคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

2. ให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม โดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายและสนับสนุนประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง

3. อนุรักษ์ ฟื้นฟู บูรณะพื้นที่ป่าไม้อุรุกษ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจให้ได้ร้อยละ 5 ของพื้นที่ประเทศ รวมถึงการจัดทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้แล้วเสร็จภายในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

4. ฟื้นฟู บูรณะและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน เพื่อปรับปรุงให้เกิดความสมดุลของสภาวะแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพให้ได้ไม่ต่ำกว่า 1.25 ล้านไร่ ในช่วงปีสุดท้ายของแผนฯ ฉบับที่ 9

5. ลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินให้ได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 2 ล้านไร่

นโยบายของรัฐบาล

รัฐบาลในยุคสมัยของ พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ไว้ว่า “รัฐบาลมีนโยบายในการฟื้นฟูสภาพ และคุณภาพการป้องกันการเสื่อมโทรมหรือการสูญสิ้นไปและการนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต เกิดความสมดุลในการพัฒนาและเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างยั่งยืนดังนี้ คือ (พรรคไทยรักไทย, 2544)

1. บริหารและจัดการสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพแบบบูรณาการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ในการควบคุมและกำจัดมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. สนับสนุนให้นำต้นทุนทางสังคม มาพิจารณาในการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในกรณีการดำเนิน โครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และผลักดันการนำหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่ายและระบบกรรมสิทธิ์ร่วม มาใช้ในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

4. สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของไทย สำหรับการแสวงหาการบริหารจัดการการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทุกแหล่ง รวมถึงการนำของหรือเศษวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่

5. กำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับระดับของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศควบคู่ไปกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง”

นโยบายการปฏิรูประบบราชการ

นโยบายการปฏิรูประบบราชการของรัฐบาลในปัจจุบัน ได้ออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2545) เพื่อปรับปรุงการบริหารงานระบบราชการใหม่ และเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่น่ามาใช้ในปัจจุบัน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้ทันสมัย คล่องตัว และเป็นธรรมขึ้น
2. บัญญัติไว้ให้ปรากฏในกฎหมายว่า การบริหารราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (good governance) กล่าวคือต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม คุณธรรม การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า
3. เปิดทางให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ไม่มีฐานะเป็นกรมอยู่ภายในกระทรวง โดยยังคงมีหัวหน้าเป็นอธิบดีได้ หลักการนี้ต้องการอำนวยความสะดวกแก่บางกระทรวงที่มีลักษณะพิเศษ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ
4. ในแต่ละกระทรวงจะมีรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวงที่เป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ และอธิบดีเป็นผู้ปฏิบัติราชการ โดยมีอำนาจหน้าที่ชัดเจนกว่าเดิมในกลุ่มภารกิจหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยกรมตั้งแต่สองกรมขึ้นไป เช่น ในกระทรวงการคลัง อาจจัดเป็นกลุ่มภารกิจรายได้ ประกอบด้วยกรมศุลกากร กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต เป็นต้น ในบรรดากรมร่วมกลุ่มภารกิจเดียวกัน ต้องมีการวางแผนและประสานกิจกรรมการใช้งบประมาณและทรัพยากรร่วมกัน
5. บัญญัติเรื่องการที่หน่วยงานระดับเหนือ อาจมอบอำนาจในการทำนิติกรรม และการฟ้องคดีให้หน่วยงานระดับรอง และหน่วยงานในภูมิภาคได้ เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจ
6. กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารราชการในต่างประเทศให้ชัดเจน เป็นเอกภาพรวดเร็ว เพื่อให้เอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศสามารถเป็นหัวหน้าคณะส่วนราชการไทยทั้งปวง (Team Thailand)

7. ให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เพื่อรับผิดชอบในการปรับปรุงส่วนราชการและการบริหารราชการ โดยเฉพาะ

นโยบายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติไว้ในปี 2546 ดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546)

1. นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1.1 ประเมินสถานภาพและศักยภาพของทรัพยากรทุกประเภท และความหลากหลายทางชีวภาพ

1.2 สงวน อนุรักษ์ พัฒนา พื้นฟู เพื่อดำรงสภาพสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการตามศักยภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและดำเนินการ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1.3 สร้างมูลค่าเพิ่มทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท เพื่อการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า

1.4 จัดทำระเบียบ กฎเกณฑ์ และระบบการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น และประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ตลอดจนกำหนดข้อเสนอแนะ แนวทาง และมาตรการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับสถานการณ์บนฐานข้อมูลจากการวิจัยและพัฒนา

2. นโยบายด้านการบริหารจัดการ

2.1 บริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลบนพื้นฐานการจัดการเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ

2.2 เติมภูมิปัญญาประชาชนทุกระดับ และเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

2.3 พัฒนานุคลากรให้รู้ทักษะและมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านองค์ความรู้และทักษะเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของกระทรวง

2.4 พัฒนาระบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการและจัดทำฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายกับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศหลักของประเทศได้

2.5 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติงานทุกระดับ

2.6 รมรงค์และสร้างจิตสำนึกของประชาชนทุกฝ่าย รวมทั้งสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.7 ติดตามแก้ไขข้อร้องเรียนของราษฎรด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาเครื่องมือ และกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.8 สร้างแรงจูงใจโดยใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย

2.9 พัฒนากลไกลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมกลไกการตลาดเพื่อสังคม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.10 ปรับปรุง แก้ไข เสนอร่างกฎหมายใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ และสามารถบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้งานสัมฤทธิ์ผลสอดคล้องกับสถานการณ์

2.11 เพิ่มบทบาทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเวทีโลก เพื่อพัฒนาความร่วมมือและพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

2.12 ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน โดยมีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ชัดเจน

3. ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์

3.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สงวน คุ้มครอง อนุรักษ์ใช้ประโยชน์ ป่าไม้ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพโดยประชาชนมีส่วนร่วม

3.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 กำกับ ดูแล ป่าไม้สิ่งแวดล้อม ลดมลพิษ

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ของสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2539)

มาตรา 23 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของสภาตำบลไว้ว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสภาตำบล ดำเนินกิจกรรมภายในตำบลดังต่อไปนี้. (4) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

มาตรา 67 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ไว้ว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้. (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

สภาพปัญหาของการป้องกันรักษาป่าในปัจจุบัน

ปัจจุบันสภาพปัญหาของการป้องกันรักษาป่าไม้ มีแนวโน้มที่จะมีปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาใหญ่มีจุดเริ่มต้นมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร จึงส่งผลทำให้ต้องการนำทรัพยากรป่าไม้ไปใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ และบรรเทาความยากจน กอปรกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ไม่สามารถทำหน้าที่จัดการดูแลทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง จึงนำไปสู่แนวความคิดที่จะเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ประชาชน และองค์กรในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ป้องกัน ดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งครอบคลุมถึงทรัพยากรป่าไม้ด้วยในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมสภาพปัญหาที่สำคัญในการป้องกันรักษาป่า หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ 5 ประเด็น คือ

ปัญหาด้านนโยบาย

วราภรณ์ (2540) ได้กล่าวว่า นโยบายการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล ล้วนส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จำนวนมาก นโยบายต่าง ๆ ได้แก่

1. นโยบายการให้สัมปทานทำไม้ ในระหว่าง พ.ศ. 2512 รัฐบาลให้สัมปทานป่าไม้ ทั้งสิ้น 516 ราย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 150 ล้านไร่ และมีประกาศยกเลิกไปใน ปี พ.ศ. 2532

2. นโยบายการก่อสร้างสาธารณูปโภคในพื้นที่ป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนผ่านป่าเขา การสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำ เพื่อการพัฒนาความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ส่วนใหญ่แล้วจะต้องผ่านพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาการอพยพของประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ก่อสร้างนั้น และเป็นต้นเหตุสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าของเกษตรกรมากขึ้น

3. นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง โดยจะเห็นว่า สัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวลดลงจากร้อยละ 87 ในปี พ.ศ. 2493 เหลือเพียงร้อยละ 58 ในปี พ.ศ. 2523 ในขณะที่พืชเศรษฐกิจเพิ่มพื้นที่ปลูกจากร้อยละ 2 เป็นร้อยละ 25 ในช่วงเวลาเดียวกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ประกอบกับการเกษตรของประเทศไทยเป็นการเกษตรที่มีได้ใช้ระบบเทคโนโลยีที่สลับซับซ้อนเป็นการเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นการใช้พื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น ปัญหาความต้องการที่ดินจึงมีความรุนแรง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการสอบสวนสิทธิของราษฎรในเขตป่าสงวนแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. 2506-2521 ปรากฏว่าราษฎรไม่น้อยกว่า 1 ล้านครอบครัว หรือประมาณ 6 ล้านคน ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นผลให้พื้นที่ป่าไม้ถูกแผ้วถางลงเพื่อการเกษตรกรรมประมาณ 91 ล้านไร่

4. นโยบายการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2536 เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลง

ปัญหาด้านระเบียบ กฎหมาย

1. ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 (พ.ศ. 2545) ซึ่งต่อมาได้มีการออกพระราชกฤษฎีกา และกฎกระทรวง ที่ขัดแย้งกับพระราชบัญญัติ ฯ ฉบับดังกล่าว มีการแบ่งกรมป่าไม้เดิมออกเป็น 3 กรม ในสังกัด 2 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การแบ่งอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมาย มีข้อขัดแย้งกันอย่างมาก จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เกิดปัญหาในอำนาจหน้าที่มีอยู่เดิมตามกฎหมาย ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานในทุก ๆ ด้านลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด

2. ปัญหาในเรื่องกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติได้รวมถึงที่ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่าง ๆ ในการจัดการทรัพยากรเหล่านี้ปัจจุบันมีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ที่มีหน่วยงานรับผิดชอบแยกจากกันโดยเด็ดขาด ดังนั้น การที่จะรักษาพื้นที่ป่าไว้ให้ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัติกระทำได้ยาก เนื่องจากในการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่ง จะส่งผลให้มีการขัดแย้งกับทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นอยู่ตลอดเวลา อาทิ เช่น ในการพัฒนาแหล่งน้ำและเหมืองแร่ ย่อมจะมีผลที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้บริเวณนั้นเสื่อมโทรมลง แต่ในทางตรงกันข้าม หากจะอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ไว้มิให้มีการใช้ประโยชน์ ก็จะมีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรชนิดอื่น ๆ

3. ปัญหาเรื่องการยอมรับสถานภาพของราษฎรที่เข้าไปบุกรุกทำลายป่า ในกรณีที่มีราษฎรเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว นำเงินไปชำระภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ภาษีดอกหญ้า” ซึ่งทางอำเภอออกใบเสร็จรับเงินให้ ราษฎรก็คิดว่าตนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองนั้น ครั้นต่อมาถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม ก็ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับราษฎรอยู่เสมอ

4. ปัญหาเรื่องการหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้กระทำผิด ซึ่งผู้กระทำผิดมักที่จะหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมายอยู่เสมอ หรือแม้ว่าจะถูกลงโทษทางกฎหมาย แต่ก็ได้รับโทษสถานเบาและไม่สามารถลงโทษนายทุนตัวการที่แท้จริงได้ จึงทำให้ผู้กระทำผิดไม่เข็ดหลาบ และพากันกระทำผิดเช่นเดิมอีก

5. ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ระหว่างรัฐกับชุมชน ในอดีตนั้นราษฎรมักให้ความเคารพกฎหมายของรัฐ ดังนั้น การแสวงหาผลประโยชน์จากป่าหรือกระทำผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ของชาวบ้านหรือผู้มีอิทธิพล จึงกระทำโดยลึกลับ ไม่เปิดเผย เมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมาย ก็จะยอมรับหรือต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาตามวิถีทางของกฎหมาย ไม่เผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือภาครัฐบาลโดยตรง ดังนั้น การใช้กำลังเจ้าหน้าที่และอำนาจกฎหมายป้องกันการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ จึงยังเป็นเครื่องมือหลักของรัฐบาลในการคุ้มครองรักษาป่าไม้ อุปสรรคสำคัญที่เป็นจุดเสี่ยงต่อความล้มเหลวในการรักษาป่า ในอดีต จึงเป็นเรื่องของระบบการบริหารจัดการ การควบคุมให้มีการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายนโยบายและมาตรการการสนับสนุนด้านอัตราค่าจ้าง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยิ่งในสถานการณ์ของการปฏิรูประบบราชการในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดช่องว่างให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่เดิม มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่จำกัดลงกว่าเดิม

ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

ธงชัย (2540) กล่าวไว้ว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมโดยรีบด่วน การที่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยถูกบุกรุกทำลายจนมีจำนวนลดน้อยลง มีสาเหตุสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การเพิ่มของจำนวนประชากร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าจากการที่จำนวนประชากรในประเทศไทย ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วง 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมาถึง

ร้อยละ 3 เป็นผลที่ทำให้พื้นที่ราบได้ถูกยึดถือครอบครอง และไม่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่พื้นที่ป่าธรรมชาติ ทั้งที่ราบและบนเขาสูงชันได้ถูกบุกรุกอย่างหนัก และมีการเข้ายึดถือครอบครองโดยประชาชนทั่วไป เพื่อต้องการพื้นที่สำหรับนำไปเพาะปลูกให้เพียงพอแก่การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

2. การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของราษฎรทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากต้องมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและบุกเบิกที่ทำกินใหม่

3. การใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรน้อยมาก เกษตรกรจึงเพิ่มผลผลิตโดยวิธีการขยายพื้นที่เพาะปลูกให้มากขึ้น และส่วนใหญ่ใช้ขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในบริเวณที่เป็นป่าธรรมชาติ

4. การพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยไม้เป็นวัตถุดิบอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่ามีไม้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อมีการระงับการให้สัมปทานทำไม้ ก็มีผลทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเกิดขึ้น

5. ปัญหาเรื่องนายทุน เป็นสาเหตุประการหนึ่งของการบุกรุกทำลายป่า ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ราษฎรซึ่งได้ยึดถือครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตร ได้นำที่ดินผืนนั้นไปเป็นหลักฐานไปค้ำประกันในการกู้ยืมเพื่อนำเงินมาลงทุนในการเพาะปลูก เมื่อไม่สามารถหาเงินไปใช้หนี้ได้ในที่สุดที่ดินนั้นก็จะถูกยึดตกไปเป็นของนายทุน แล้วราษฎรเหล่านั้นก็จะพากันไปบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติใหม่ต่อไป ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

6. การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในบริเวณชายฝั่งภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนทั้งที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อนำไปเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อทำนากุ้ง ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขโดยรีบด่วน

7. ปัญหาการทำลายป่าโดยการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา จำนวนประชากรของชาวเขานอกจากที่มีอยู่ในประเทศแล้ว ยังมีการอพยพเคลื่อนย้ายมาจากต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา ยิ่งจำนวนชาวเขาเพิ่มมากขึ้น ก็ยังมีผลที่ทำให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลายมากและเร็วขึ้นด้วย

8. ปัญหาไฟป่า โรคและแมลง ในฤดูแล้งมักจะมีไฟป่าเผาทำลายบริเวณพื้นที่ป่าที่เป็นป่าผลัดใบ และส่วนใหญ่เกิดจากการที่คนจุดขึ้น ทำความเสียหายแก่เมล็ด ลูกไม้ และต้นไม้ที่ไม่สามารถทนไฟได้ นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าในบางท้องที่ ยังมีปัญหาจากโรคและแมลงมาทำลายต้นไม้อีกด้วย

ปัญหาด้านองค์กร

เนื่องจากป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติของคนทั้งชาติ มิใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น ภาระในการแก้ไขปัญหาจึงมีเจ้าหน้าที่ขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ มิได้มีการร่วมมือกัน ในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้กันอย่างจริงจัง จึงเป็นสาเหตุให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ

ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคล

ในปัจจุบัน ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ อันเป็นกลไกของรัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งหมายความรวมถึงการป้องกันรักษาป่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพ การปฏิบัติงานในหน้าที่ยังขาดจิตสำนึก ที่จะมุ่งมั่นให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางราชการที่ได้วางไว้ ระบบการเมืองและระบบราชการ ยังร่วมมือกันประสานประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะประสานประโยชน์ส่วนรวมของชาติ หากไม่สามารถกำจัดระบบเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็จะยังคงอยู่ แม้ว่าจะใช้งบประมาณของแผ่นดินในการป้องกันรักษาป่ามากสักเพียงใด ก็ไม่อาจสามารถป้องกันรักษาป่าให้คงอยู่หรือแก้ไขปัญหาลงได้แต่อย่างใด

ประวัติและประเภทของการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย

จากการศึกษาประวัติการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย พบว่า กรมป่าไม้ได้เริ่มปลูกสร้างสวนป่าไม้สักมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 แต่เป็นการดำเนินการโดยความริเริ่มของป่าไม้ภาคในอดีต โดยไม่ได้รับงบประมาณสำหรับปลูกสร้างจากรัฐบาลแต่อย่างใด และต่อมาในปี พ.ศ. 2484 จึงได้รับงบประมาณสำหรับปลูกสร้างสวนพีชป่าเป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2523 ปรากฏว่ามีสวนป่าไม้สักและสวนไม้กระยาเลย รวมทั้งสิ้น 2,088,329 ไร่ (สะอาด, 2524) และนิวัติ (2542) ได้รวบรวมข้อมูลโดยกล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีป่าปลูกรวมทั้งสิ้นประมาณ 3 ล้านไร่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 กำหนดให้กรมป่าไม้และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ปลูกสร้างสวนป่าไม้สักและไม้กระยาเลยอีกรวมปีละ 300,000 ไร่ ในที่ป่าอันรกร้างว่างเปล่า หรือ ป่าที่มีสภาพเสื่อมโทรม แต่เมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริง พื้นที่ป่าตามต้นน้ำลำธารในภาคเหนือได้ถูก ทำลายไปมากกว่า 14 ล้านไร่ รวมทั้งป่าที่อยู่ใกล้ชุมชนหรือทางคมนาคมที่ถูกบุกรุกเพื่อการเพาะปลูก อีกหลายล้านไร่ ทั้งยังมีการลักลอบตัดไม้เกินกำลังผลิตของป่าอีก จึงทำให้ไม่มีค่าในป่าลดน้อยลง ในป่าธรรมชาติซึ่งประกอบไปด้วยไม้ขนาดชนิด แต่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทำเป็นสินค้าได้มี ไม้ที่ชนิด และกำลังเหลือน้อยลงทุกที ดังนั้น การเพิ่มผลผลิตป่าไม้โดยการปลูกสร้างสวนพืชป่าจึง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และต้องทุ่มเทกันอย่างจริงจังเพื่อทดแทนป่าที่ถูกทำลายไปให้ได้ จึงจะมีไม้ เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้ของประเทศในอนาคต แต่ด้วยเหตุที่มีงบประมาณน้อยไม่เพียงพอ กับความต้องการเมื่อเทียบกับเนื้อที่ป่าที่ถูกทำลาย หรือป่าที่มีผลผลิตต่ำซึ่งมีอยู่มากมาย การปลูกสร้าง สวนพืชป่าจึงควรพิจารณาปลูกในที่ที่เหมาะสมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ตามกำลังความ สามารถเท่าที่มีอยู่เสียก่อน เพื่อให้การปลูกสร้างสวนพืชป่าได้ผลคุ้มค่าและประหยัด ทั้งนี้ โดยจะต้อง พิจารณาแบ่งป่าให้แน่ชัดลงไปเสียก่อนว่าที่ใดจะจัดการป่าไว้เพื่อผลิตไม้ ที่ใดจะจัดป่าไว้เพื่อวัตถุประสงค์ อื่นๆ เช่น ป่าที่จัดไว้เพื่อผลิตไม้ก็ควรที่จะเลือกปลูกแต่ชนิดไม้ที่ใช้ทำเป็นสินค้าได้ และควรจะทำ การปลูกสร้างสวนพืชป่าด้วยไม้ชนิดนี้ให้มากที่สุด ส่วนป่าที่จัดไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น ป่าต้นน้ำลำธาร ถ้าจำเป็นต้องมีการปลูกสร้างสวนพืชป่า ก็ควรใช้ชนิดไม้ที่โตเร็วและมุ่งแต่ในแง่ ของการอนุรักษ์มากกว่าเพื่อการค้า ไม้ไซ่มุ่งแต่จะปลูกไม้สักเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม้สักเป็นไม้ใบใหญ่ และผลัดใบ ไม่เหมาะที่จะปลูกในบริเวณป่าที่จัดไว้เป็นต้นน้ำลำธารแต่อย่างใด การปลูกสร้างสวน พืชป่าโดยเฉพาะไม้สัก จึงควรมุ่งปลูกให้มากขึ้นในถิ่นกำเนิดของไม้สักที่ถูกแผ้วถางรกร้างว่างเปล่า หรือที่ที่ให้ผลผลิตต่ำ และควรอยู่ในบริเวณป่าที่จัดไว้เพื่อผลิตไม้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การปลูกสร้าง สวนพืชป่าควรใช้เมล็ดและกล้าไม้พันธุ์ดี ที่ได้รับการคัดเลือกแล้วเท่านั้น เพื่อว่าผลผลิตจากสวนพืชป่า ในอนาคต จะได้แต่ไม้ที่มีคุณภาพดีคุ้มค่ากับการลงทุน

นิวัติ (2542) ยังได้กล่าวต่ออีกว่า การปลูกสร้างสวนพืชป่านอกเหนือจากไม้สักแล้ว ควร พิจารณาส่งเสริมให้ปลูกไม้กระยาเลยและพันธุ์ไม้โตเร็วอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย ควรส่งเสริมให้มีการ ปลูกป่าไม้ไผ่และไม้สนเขา เพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำเยื่อกระดาษให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควรส่งเสริม ให้บริษัทเอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป่าไม้ได้มีป่าเป็นของตัวเอง และมีส่วนช่วย ในการปลูกสร้างสวนพืชป่ายิ่งขึ้น รัฐควรเร่งปลูกป่าในพื้นที่อนุรักษ์ก่อน ต่อไปเมื่อมีกำลังความ สามารถในการปลูกป่าเพิ่มมากขึ้น จึงควรที่จะได้พิจารณาปลูกป่าในเขตป่าเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม และให้ผลผลิตผลต่ำ เพื่อปลูกสร้างสวนป่าไม้สักหรือไม้โตเร็วที่มีค่าอื่น ๆ ขึ้นแทนตามความเหมาะสม

ก็จะเป็นการเพิ่มผลผลิตป่าไม้ต่อเนื้อที่ให้สูงขึ้น เป็นการสนองความต้องการใช้ไม้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม รัฐควรส่งเสริมให้มีป่าเอกชนยิ่งกว่าที่รัฐจะปลูกสร้างป่าเอง

การปลูกสร้างสวนพืชป่า ควรแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การปลูกสร้างป่าเพื่อผลิตไม้ที่มีราคาสูงและคุณภาพดี เช่น ไม้สักที่ใช้ทำไม้อัดชนิดดี การปลูกสร้างป่าประเภทนี้ควรคัดเลือกที่ที่ดินดี ทำเลดี และคัดเมล็ดพันธุ์อย่างดีที่สุดมาปลูก การปลูกอาจต้องไ้รอบหมุนเวียน (rotation) ยาวตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไปถึง 60 ปี การปลูกสร้างป่าแบบนี้เหมาะสำหรับรัฐบาลและองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้ลงทุน

2. การปลูกสร้างป่าเพื่อผลิตไม้ที่ใช้ในอุตสาหกรรม เช่น การทำไม้แผ่น การทำเยื่อกระดาษ การปลูกสร้างป่าประเภทนี้ควรใช้ไม้ที่เติบโตเร็ว มีผลผลิตสูงต่อเนื้อที่และเหมาะสมกับอุตสาหกรรมนั้น ๆ และอาจใช้ที่ดินที่มีคุณภาพรองลงมาจาก การปลูกไม้ที่ต้องการคุณภาพดีก็ได้ การปลูกสร้างป่าประเภทนี้อาจส่งเสริมให้บริษัทอุตสาหกรรมและเอกชนเป็นผู้ปลูกเป็นส่วนใหญ่

3. การปลูกสร้างป่าตามหัวไร่ปลายนา ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกในที่ดินหัวไร่ปลายนา หรือที่รกร้างว่างเปล่าของตน ไม้ที่ปลูกอาจเป็นไม้ไผ่หรือไม้โตเร็วที่ไ้รอบตัดฟันสั้น ๆ เพียง 5-15 ปี ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชเกษตรอีกส่วนหนึ่ง อีกทั้งทำให้เกิดความร่มเย็นและเป็นแนวกันลมให้กับพืชสวนไร่นาด้วย

4. การปลูกสร้างป่าตามต้นน้ำลำธาร ควรปลูกไม้ที่ปกคลุมดินดี เติบโตเร็ว ใช้น้ำน้อย มีประโยชน์ในการค้าและการอุตสาหกรรมบ้างตามสมควร แต่ไม่ควรปลูกไม้ที่คลุมดินไม่ดี เช่น ไม้สักและไม้ยูคาลิปตัส เป็นต้น การปลูกสร้างป่าประเภทนี้อาจให้เป็นหน้าที่ทั้งของรัฐบาลและบริษัทเอกชนก็ได้

5. การปลูกสวนไม้ไผ่ ควรส่งเสริมให้มีการปลูกโดยทั่วไปรวมทั้งในที่ปลูกสร้างสวนพืชป่าประเภทอื่น ๆ และปลูกเป็นไม้ชั้นล่างโดยเฉพาะในการปลูกสร้างสวนพืชป่าประเภทแรก เพราะเชื่อว่าต่อไปไม้ไผ่จะมีบทบาทในวงการอุตสาหกรรมป่าไม้มาก โดยเฉพาะในการทำเยื่อกระดาษ และในการทำไม้แผ่น การปลูกป่าไม้ไผ่นี้เหมาะที่จะให้ทั้งรัฐบาลและเอกชนเป็นผู้ปลูก

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน การปลูกสร้างสวนพืชป่ายังขาดการวางแผนที่ดี รวมทั้งการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ ตลอดจนการเลือกที่ที่เหมาะสมที่จะปลูก และเมื่อปลูกแล้วก็ขาดการบำรุงรักษาที่ดี ทำให้สวนพืชป่าที่ปลูกขาดคุณภาพและเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สำคัญยิ่งในขณะนี้ก็คือ ประชาชนได้บุกรุกยึดครองที่ป่าไม้อื่นๆ ไม่มีที่จะปลูกป่าได้อีกแล้ว

ประวัติความเป็นมาของสวนป่าห้วยไร่

สวนป่าห้วยไร่ เป็นสวนป่าที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ซึ่งทางสวนป่าห้วยไร่ (2547) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลไว้ สามารถสรุปความเป็นมาได้ ดังต่อไปนี้

หน่วยงานและสถานที่ตั้ง

สวนป่าห้วยไร่ อยู่ในสังกัดส่วนส่งเสริมและฟื้นฟูการปลูกป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ 13 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีสำนักงานที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านห้วยไร่ หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่สำนักงานที่ทำการ 22 ไร่ 2 งาน 80 ตารางวา ขึ้นทะเบียนที่ดินราชพัสดุ แปลงหมายเลข 76 พิกัดจุดที่ตั้งระวางแผนที่ t 50444 tif 47 Q E 0610502 N 1977453 ดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก ท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ประวัติและความเป็นมา

สวนป่าห้วยไร่ มีประวัติความเป็นมาในอดีตปรากฏตามหลักฐานจากการบันทึกเหตุการณ์สวนป่าห้วยไร่ ของนายจินดา จึงประเสริฐ พนักงานป่าไม้ตรี ผู้ควบคุมสถานีวนกรรมห้วยไร่-เขาพลึง ในช่วงปี พ.ศ. 2490-2504 ซึ่งจากสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2494 และจากการจัดทำทะเบียนประวัติสวนป่า รายงานกองบำรุง กรมป่าไม้ ตามหนังสือสวนสักห้วยไร่ ที่ 36/2511 ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2511 โดยนายเสกแก้ว วิไลรัตน์ พนักงานป่าไม้ตรี หัวหน้าสวนสักห้วยไร่ เสนอนายรัสมีนามวงศ์ (หัวหน้าสวนป่าห้วยไร่คนแรก) หัวหน้ากองบำรุงเป็นผู้ตรวจเอกสาร และได้จัดทำขึ้นแจกนักศึกษาป่าไม้แพร่รุ่น 14 ปีที่ 1 ที่ออกฝึกการปฏิบัติงานภาคฤดูฝนที่สวนสักห้วยไร่ ในช่วงวันที่ 1-31 สิงหาคม 2513 มีความเป็นมาดังนี้

ปี พ.ศ. 2482 คุณหลวงวิลาศวันวิท ผู้อำนวยการโรงเรียนป่าไม้ ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่า สองข้างทางรถไฟที่จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เขาพลึงขึ้นมาสภาพป่าเป็นป่าเขาปราศจากไม้ยืนต้น หากปล่อยให้มีการทำลายป่าไม้ใหญ่ต่อไปอย่างนี้ หรือปล่อยให้สภาพป่าที่ถูกทำลายลงให้เป็นไปตาม ธรรมชาติ ก็จะเกิดความแห้งแล้งเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ ถ้าไม่รีบปรับปรุงแก้ไขสภาพป่าบริเวณนี้แล้ว ต่อไปอีกไม่นานคงไม่มีโอกาสกลับฟื้นคืนมาเป็นป่าได้ จึงเสนอความคิดเห็นนี้ต่ออธิบดีกรมป่าไม้ และกระทรวงเกษตรว่า ควรทำการปลูกสร้างสวนป่าไม้ที่มีค่าขึ้นทดแทนในแบบชาวไร่ช่วยปลูก (Tanugya Plantation System) เพื่อให้ป่าเสื่อมโทรมกลับเป็นป่าไม้สักซึ่งเป็นไม้มีค่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นการรักษาสภาพป่าซึ่งต้นน้ำลำธารเอาไว้ และกรมป่าไม้จึงได้ให้ขุนวนารักษ์ดำรง ป่าไม้ภาคแพร่ ดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าไม้สักขึ้น แนะนำให้ปลูกโดยใช้เหง้าที่เพาะอายุ 1 ปี ปลูกขึ้นเป็นครั้งแรกแทนที่จะปลูกโดยหยอดเมล็ดไม้สักหลุมละ 2-3 เมล็ด ป่าไม้ภาคแพร่จึงได้สั่งการ ให้นายรัสมิ นามวงศ์ เป็นผู้มาดำเนินการเลือกที่ทำแปลงเพาะในปี พ.ศ. 2483 บริเวณหน้าวัดห้วยไร่ และในปี พ.ศ. 2484 จึงทำการปลูกสร้างสวนสักเป็นครั้งแรกโดยวิธีรัฐจัดทำเอง (Regular plantation) บนเนินเขาฟากตะวันออกทางรถไฟ ตอนกิโลเมตรที่ 520/500 ในเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ ระยะเวลาปลูก 2 x 2 เมตร ค่าใช้จ่ายไร่ละ 15 บาท ใช้เงินงบประมาณ 257.10 บาท เมื่อวันที่ 2-14 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 (ท้องที่บ้านห้วยปากทอด หมู่ที่ 7 ตำบลแม่จั่ว อำเภอสองแคว จังหวัดแพร่ในขณะนั้น ปัจจุบันทางการรถไฟใช้พื้นที่ปรับสภาพทางจึงเหลือพื้นที่เพียงเล็กน้อย)

ปี พ.ศ. 2490 นิตติวิทยาลัษณศาสตร์ ฝึกงานภาคสนาม จำนวน 40 นาย และสวนป่าห้วยไร่ แห่งนี้จึงเป็นที่ฝึกการปฏิบัติงานงานของนิตติ และนักศึกษาโรงเรียนป่าไม้แพร่เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2492 มีการปลูกสร้างสวนสักแบบระบบชาวไร่ และมีการทดลองปลูกไม้กระยาเลย อาทิเช่น มะเขย สี่เสียด กว้าว จึงใช้ชื่อสำนักงานแห่งนี้ว่า “สถานีทดลองวนกรรมห้วยไร่-เขาพลึง” เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492

ปี พ.ศ. 2495 โอนการควบคุมจากกองป่าไม้เขตลำปาง มาอยู่ในการควบคุมป่าไม้เขตแพร่

ปี พ.ศ. 25497 เปลี่ยนชื่อเป็น “สถานีวนกรรมห้วยไร่-เขาพลึงแพร่” (มิถุนายน พ.ศ. 2497)

ปี พ.ศ. 2499 กรมป่าไม้มีนโยบายปลูกป่าเฉพาะพื้นที่ไร่ร้าง ยกเลิกการปลูกป่าแบบชาวไร่ และนายเทียม คมกฤส อธิบดีกรมป่าไม้ ได้ตรวจเยี่ยมสวนป่าห้วยไร่ แนะนำให้ราษฎรปลูกสวนไม้ผล อาทิเช่น ลางสาด ทูเรียน ทดแทนการทำไร่เลื่อนลอย

ปี พ.ศ. 2500 เปลี่ยนชื่อเป็น “สถานีวนกรรมห้วยไร่-เขาพลึง” (25 ธันวาคม พ.ศ. 2500)

ปี พ.ศ. 2510 โอนการควบคุมจากป่าไม้เขตแพร่มาอยู่ในการควบคุมของกองบำรุง กรมป่าไม้

ปี พ.ศ. 2511 เปลี่ยนชื่อเป็นสวนสักห้วยไร่

ปี พ.ศ. 2517 โอนการควบคุมจากกองบำรุง กรมป่าไม้ มาอยู่ในการควบคุมของสำนักงานป่าไม้เขตแพร่

ปี พ.ศ. 2537 เปลี่ยนระบบการปลูกสร้างสวนป่าเป็นระบบผสมผสาน ไม่เป็นแถวเป็นแนว ตามแนวเขตกันชน

ปี พ.ศ. 2538 งดการปลูกป่า เนื่องจากขาดงบประมาณ

ปี พ.ศ. 2543 เริ่มมีการปลูกป่าอีกครั้งหนึ่ง เป็นการปลูกป่าในรูปแบบการฟื้นฟูสภาพป่า เนื้ออ่างเก็บน้ำห้วยน้ำแรม และได้เสนอพื้นที่ป่าจำนวน 200 ไร่ เพื่อปลูกป่าตามระเบียบการจ้างปลูกป่ากรมป่าไม้ บริเวณป่าบ้านน้ำแรมเพื่อเป็นป่าต้นน้ำลำธารและสร้างรายได้แก่ชุมชน

ปี พ.ศ. 2544 มีการปลูกป่าไผ่เพื่อเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ จำนวน 100 ไร่ และทำการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่ทำการสำนักงาน โดยใช้งบประมาณ 98,700 บาท

ปี พ.ศ. 2545 ทำการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่ทำการ และปรับแต่งภูมิทัศน์เป็นการเพิ่มเติม โดยใช้งบประมาณ 99,000 บาท

ปี พ.ศ. 2546 ตามนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน สวนป่าห้วยไร่ได้โอนมาขึ้นในสังกัดสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้รับมอบพื้นที่บำรุงป่าแม่พวก (1) จำนวน 200 ไร่ จากกรมป่าไม้ มีการปลูกสวนป่าห้วย จำนวน 50 ไร่ เป็นการปลูกป่าเพื่อสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ทางด้านวิชาการได้มีคำสั่งให้ทำปุ๋ยชีวภาพจากวัสดุขังข้าวโพด เพื่อใช้ในกิจการด้านป่าไม้

ปี พ.ศ. 2547 สวนป่าห้วยไร่ ได้รับมอบพื้นที่บำรุงป่าแม่พวก 2 จำนวน 500 ไร่ จากกรมป่าไม้ และมีการสั่งการให้ดำเนินการปลูกป่าตามแนวระดับไหล่เขาเพื่อป้องกันดินพังทะลาย ในปัจจุบัน (ตุลาคม พ.ศ. 2547) สวนป่าห้วยไร่ มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด จำนวน 31,531 ไร่

รายนามหัวหน้าสวนป่าห้วยไร่

1.	นายรัสมิ์	นามวงศ์	ปี พ.ศ. 2484 - 2487
2.	นายสะอาด	บุญเกิด	ปี พ.ศ. 2488 - 2490
3.	นายคุ้ม	ทับทิมทอง	ปี พ.ศ. 2491 - 2494
4.	นายจินดา	จึงประเสริฐ	ปี พ.ศ. 2494 - 2505
5.	นายชอบ	ไตรนาถ	ปี พ.ศ. 2506 - 2508
6.	นายสามารถ	กัณกา	ปี พ.ศ. 2509 - 2510
7.	นายมนัส	ฉิมเฉลิม	ปี พ.ศ. 2510 - 2511
8.	นายเสاءแก้ว	วิไลรัตน์	ปี พ.ศ. 2511 - 2516
9.	นายสมศักดิ์	สังข์ลำไย	ปี พ.ศ. 2516 - 2517
10.	นายอุดม	ธัญชยานนท์	ปี พ.ศ. 2517 - 2517
11.	นายเพื่อนพงษ์	สิงห์พันธ์	ปี พ.ศ. 2517 - 2522
12.	นายวิวัฒน์	โสภารัตน์	ปี พ.ศ. 2522 - 2527
13.	นายประมาณ	เรืองพิสุทธิ์	ปี พ.ศ. 2527 - 2529
14.	นายพินิจ	วารเวียง	ปี พ.ศ. 2529 - 2530
15.	นายสุเทพ	พร้อมมูล	ปี พ.ศ. 2530 - 2530
16.	นายนิรันดร์	กาศเกษม	ปี พ.ศ. 2530 - 2537
17.	นายถนอม	นันทิ	ปี พ.ศ. 2537 - 2538
18.	นายสุทธิกรณ์	บุญญารัตนาอนุสรณ์	ปี พ.ศ. 2538 - ปัจจุบัน

ทะเบียนสวนป่าห้วยไร่

สวนป่าห้วยไร่ เริ่มมีการปลูกสร้างสวนป่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 ซึ่งมีทะเบียนพื้นที่ปลูกป่า ดังปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดทะเบียนพื้นที่ปลูกป่าของสวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

แปลงที่	ปี พ.ศ.	ชนิดไม้	เนื้อที่ (ไร่)	ระยะปลูก (เมตร)	หมายเหตุ
1	2484	สัก	20	2 X 2	หลักกิโลเมตรที่ 521 ฟากตะวันออกทางรถไฟ
2	2485	สัก	46	2 X 2	หลังสถานีรถไฟห้วยไร่
3	2486	สัก	38	2 X 2	ฟากตะวันตกทางรถไฟ หลังที่ทำการ 26 ไร่ ฟากตะวันออกทางรถไฟ หน้าที่ทำการ 12 ไร่
4	2488	สัก	24	2 X 2	หน้าวัดห้วยไร่ 19 ไร่ หน้าวัดห้วยไร่ บนเขา 5 ไร่
5	2489	สัก	29	2 X 2	ห้วยจำเตี้ย
6	2490	สัก	37	2 X 2	ห้วยจำเตี้ย
7	2492	สัก	33	2 X 2	หลังที่ทำการ
8	2493	สัก	67	2 X 2	หลังที่ทำการ
9	2494	สัก	120	2 X 2	ห้วยโท้ง, ห้วยต้นตอง
10	2495	สัก	126	2 X 2	ห้วยโท้ง
11	2496	สัก	186	2 X 2	หน้าบ้านห้วยลากปืนฟากตะวันตกทางรถไฟ
12	2497	สัก	300	2 X 2	ห้วยโท้ง 228 ไร่ เขาหลังฝั่งซ้ายห้วยไร่ 72 ไร่
13	2498	สัก	522	2 X 2	บ้านหัวดงน้ำแรม 500 ไร่ เขาหลังฝั่งขวาห้วยไร่ 52 ไร่
14	2499	สัก	262	2 X 2	ห้วยมะหิน
15	2500	สัก	255	2 X 2	ห้วยจำ กม. 520
16	2501	สัก	100	2 X 2	ห้วยปู่หมื่น
17	2503	สัก	50	2 X 2	ห้วยก่อ
18	2504	สัก	606	2 X 2	ห้วยจำ กม. 520 ถึง สวนสักปี 2506
19	2505	สัก	808	2 X 2	สันเขาตะวันออกทางรถไฟห้วยปากทอด ถึงห้วยสวนหม้าย
20	2506	สัก	500	2 X 2	ฟากตะวันตกทางรถไฟจากปี 2504 ถึงเขาหลัง
21	2507	สัก	300	2 X 2	ฟากตะวันออกทางรถไฟห้วยสวนหม้ายถึง เขาหลัง
22	2508	สัก	300	2 X 2	ห้วยช่อม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

แปลงที่	ปี พ.ศ.	ชนิดไม้	เนื้อที่ (ไร่)	ระยะปลูก (เมตร)	หมายเหตุ
23	2509	สัก	320	2 X 2	ห้วยปู่หมื่น, ห้วยน้ำโต้น
24	2510	สัก	700	2 X 2	ปากห้วยน้ำแรม
25	2511	สัก	760	2 X 2	ห้วยน้ำแรมทิศตะวันออกของปี 2510 ถึงห้วย ลากปิ่น 600 ไร่ ห้วยปู่หมื่น 160 ไร่
26	2512	สัก	1,000	2 X 2	ห้วยซอนเปลือย, หน้าวัดน้ำแรม, ห้วยตะเลี่ยน ห้วยมะหินทางตะวันตกทางรถไฟตรงข้าม บ้านฮ้านน้ำหม้อ
27	2513	สัก	700	2 X 2	ม่อนคอนหิน, ฝั่งซ้ายห้วยซ่อม, เขาหลังด้าน ตะวันออก
28	2514	สัก	700	2 X 2	ห้วยม่วง 300 ไร่ ห้วยซ่อม 400 ไร่
29	2515	สัก	500	2 X 2	ห้วยผึ้ง (ทางตะวันออกทางรถยนต์สายเก่า กม. 33-34.5)
30	2516	สัก	700	2 X 2	ทางทิศเหนือหมู่บ้านห้วยลากปิ่นกลาง 570 ไร่ ทางทิศใต้หมู่บ้านห้วยลากปิ่นกลาง 130 ไร่
31	2517	สัก	700	2 X 2	ห้วยซ่อม(ปากตะวันตกทางรถยนต์สายเก่า ติดต่อกับสวนสักปี 2513)
32	2518	สัก	1,000	2 X 2	ทางตะวันออกทางรถยนต์สายเก่าติดต่อกับสวนสัก ปี 2515 ห้วยปู่
33	2519	สัก	1,200	2 X 2	ทางตะวันตกทางรถยนต์สายเก่าติดต่อกับสวนสัก ปี 2517
34	2520	สัก	1,600	3 X 3	ห้วยปู่ปิ่น, ห้วยปู่หิน
35	2521	สัก	2,400	3 X 3	เส้นทางเข้าอ่างบ้านน้ำแรม, ห้วยบง, ห้วยเหี้ยะ
36	2522	สัก	2,000	3 X 3	ห้วยสวนหม้ายติดต่อกับแนวเขต จ. อุตรดิตถ์
37	2523	สัก	2,400	3 X 3	ทิศใต้บ้านห้วยลากปิ่นถึงแนวเขต จ. อุตรดิตถ์
38	2524	สัก	2,000	3 X 3	ห้วยไฮน้ำ ทิศตะวันตกหมู่บ้านห้วยไฮ
39	2525	สัก	750	2 X 4	ทางทิศตะวันออกทางหลวงแพร่-อุตรดิตถ์ (สายใหม่) จากแนวเขตติดต่อกับ จ. อุตรดิตถ์
40	2526	สัก	750	2 X 4	ห้วยผึ้ง
41	2527	สัก	750	2 X 4	ทางทิศใต้บ้านช่วงนุก (ปากห้วยผึ้ง)
42	2528	สัก	750	2 X 4	ห้วยผึ้งติดต่อกับสวนสักปี 2506
43	2529	สัก	500	2 X 4	ทางทิศเหนือห้วยแม่พวก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

แปลงที่	ปี พ.ศ.	ชนิดไม้	เนื้อที่(ไร่)	ระยะปลูก (เมตร)	หมายเหตุ
44	2530	สัก	400	2 X 4	ห้วยปู่จัย
45	2531	สัก	400	2 X 4	ปากทิศตะวันตกห้วยผึ้ง
46	2532	สัก	350	2 X 4	ขุนห้วยผึ้ง, ห้วยไร่แก้งซ้าย
47	2533	สัก	400	2 X 4	ห้วยปู่จัยปากทิศตะวันตกสวนป่าปี 2530
48	2534	สัก	100	2 X 4	ปากห้วยผาก้าน
49	2535	สัก	200	4 X 4	ปากห้วยสุทะ
50	2536	สัก	250	4 X 4	ทิศตะวันออกสวนป่าแปลงปี 2535
51	2537	สัก	400	4 X 4	แนวกันชนห้วยมะหิน
		กระยาเลย			
52	2543	สัก	100	2 X 4	ทิศใต้อ่างน้ำแรม
		กระยาเลย			
53	2544	สัก	350	2 X 4	ปลูกป่านอกงบฯ ทิศใต้อ่างห้วยน้ำแรม 150 ไร่
		กระยาเลย			ปลูกป่าแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ 100 ไร่
					ปลูกป่าทั่วไปทิศเหนือห้วยสุทะ 100 ไร่
54	2545	สัก	350	2 X 4	ปลูกป่าทดแทนห้วยพวกน้อย 150 ไร่
		กระยาเลย			ปลูกป่าทั่วไปเหนืออ่างเก็บน้ำ 100 ไร่
					ปลูกป่าด้วยเงินนอกงบฯ ทิศเหนือห้วยสุทะ 100 ไร่
55	2546	สัก	500	2 X 4	ปลูกป่าทดแทน 100 ไร่ ตะวันตกสวนป่าปี 2524
		กระยาเลย			ปลูกป่าห้วย 50 ไร่ (ปลูกในสวนเดิม ปี2500)
		ห้วย	(50)		ปลูกป่านอกงบประมาณ 200 ไร่ ห้วยพวกน้อย
					รับมอบพื้นที่บำรุงป่าแม่พวก (1) 200 ไร่
					จากกรมป่าไม้ (ห้วยป่าซาง)
56.	2547	สัก	700	2 X 4	ปลูกป่าทดแทน 100 ไร่ ติดปลูกป่าทดแทน ปี 46
		กระยาเลย			ปลูกป่าเฉพาะกิจ 100 ไร่ ตะวันตกสวนป่าปี
		ห้วย	(100)		2532 ปลูกป่าห้วย 100 ไร่ (ปลูกในสวนเดิม
					ปี 2513) รับมอบพื้นที่บำรุงป่าแม่พวก (2)
					500 ไร่ จากกรมป่าไม้ (ห้วยปางแจ็ก)
31,531					

หมายเหตุ การปลูกห้วยเป็นการปลูกป่าเพื่อสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในสวนเดิมที่พื้นที่
การบำรุงรักษา จำนวนพื้นที่ที่ปลูกป่าจึงไม่รวมพื้นที่เพิ่ม เนื่องจากเป็นพื้นที่สวนเดิม

พื้นที่รับผิดชอบของสวนป่าห้วยไร่

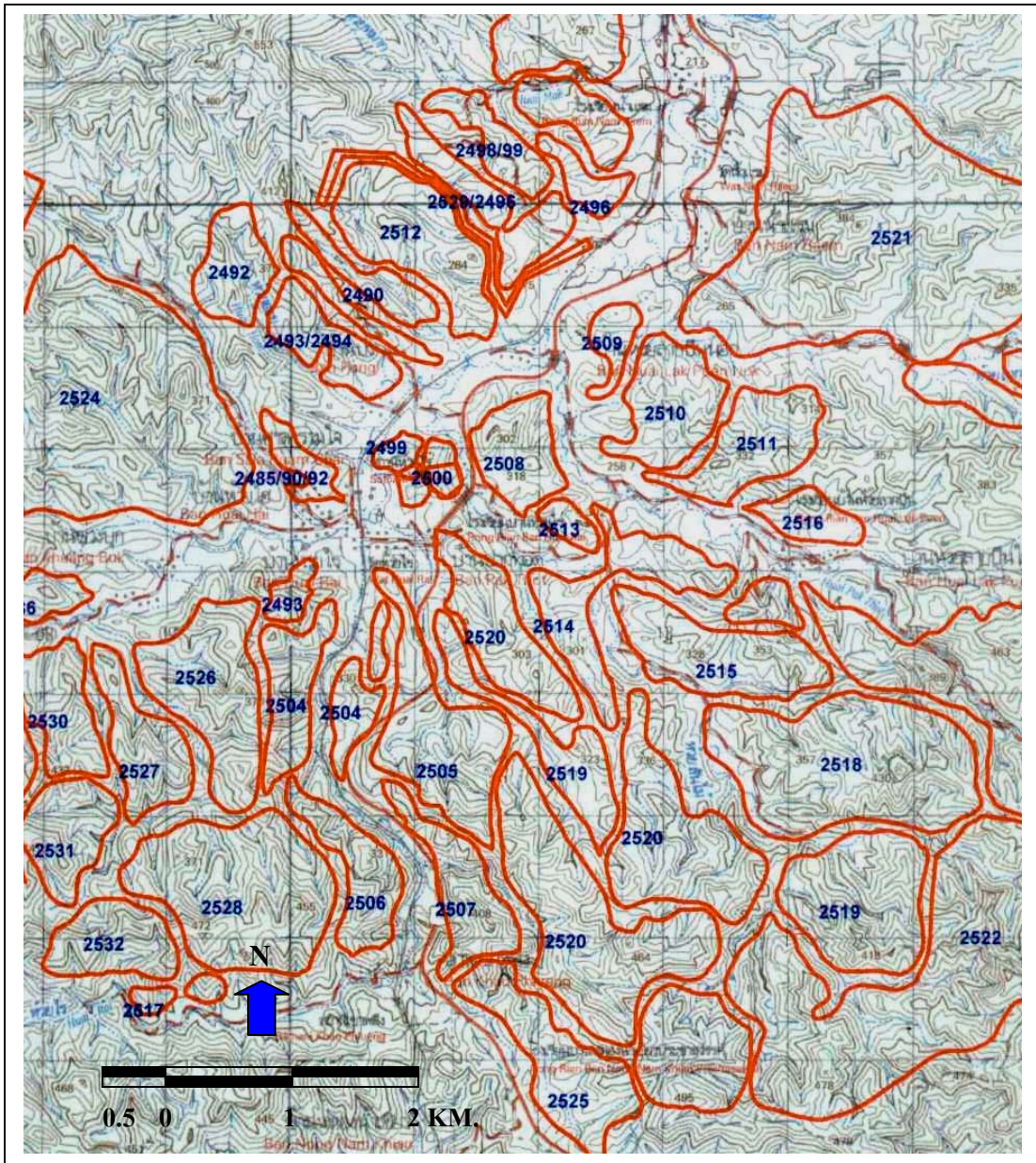
สวนป่าห้วยไร่ มีพื้นที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานอยู่ในเขตท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน (พื้นที่ 162.832 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 101,770 ไร่) โดยมีข้อมูลจำนวนประชากร ดังปรากฏตามตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำนวนหมู่บ้านและประชากรของตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัยจังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 2547

ลำดับที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)
1	หมู่ที่ 1 บ้านห้วยไฮ	214	440	412
2	หมู่ที่ 2 บ้านห้วยปากทอด	308	476	466
3	หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลากปืน	222	357	342
4	หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแรม	205	342	317
5	หมู่ที่ 5 บ้านแม่พวก	261	426	325
6	หมู่ที่ 6 บ้านฮ้านน้ำหม้อ	122	251	221
7	หมู่ที่ 7 บ้านช่วงบुक	142	284	265
8	หมู่ที่ 8 บ้านปง	75	122	162
9	หมู่ที่ 9 บ้านหัวดง	94	93	166
รวม		1,670	2,791	2,676

ที่มา: สวนป่าห้วยไร่ (2547)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อมูลที่ทางสวนป่าห้วยไร่ ได้รวบรวมมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในส่วนของพื้นที่แปลงปลูกป่าบริเวณพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ผู้วิจัยได้นำมาแสดงไว้ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงบริเวณพื้นที่ของสวนป่าห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ที่มา: สวนป่าห้วยไร่ (2547)

สถานการณ์สวนป่าห้วยไร่ในปางประมาณ พ.ศ. 2547

สวนป่าห้วยไร่ เป็นสวนป่าที่ปลูกสร้างขึ้นด้วยเงินงบประมาณของรัฐมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 จนถึงปัจจุบัน ในอดีตพื้นที่ที่สวนป่าห้วยไร่ดำเนินการปลูกป่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก ขอบเขตการปลูกป่าจึงเน้นการคมนาคมที่สะดวก การเลือกพื้นที่จึงเลือกพื้นที่ใกล้สำนักงานซึ่งเป็นพื้นที่ว่างเปล่าและบางแห่งเป็นไร่ร้าง ในปัจจุบัน ชุมชนตำบลห้วยไร่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาด้านต่าง ๆ สวนป่าห้วยไร่จึงมีอาณาเขตที่ติดกับหมู่บ้านเกือบทุกแปลงปี ประกอบด้วย ต้นไม้ในสวนป่าแปลงสวนเดิมที่มีการปลูกสร้างมาเป็นเวลานาน มีขนาดใหญ่โตพอใช้สอยได้ ปัญหาเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ในสวนป่า และการลักลอบบุกรุกสวนป่าห้วยไร่จึงมีความรุนแรง และเป็นพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ดังกล่าว มาตรการในการแก้ไขปัญหาจึงต้องกระทำอย่างเร่งด่วน โดยใช้วิธีการป้องปราม ป้องกัน และปราบปรามควบคู่ไปกับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันรักษาสวนป่า ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ในส่วนของการแก้ไขปัญหาในระยะยาวนั้น สวนป่าห้วยไร่ได้ทำแผนการป้องกันสวนป่าห้วยไร่โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนได้อย่างยั่งยืน เสนอกรมอุทยานแห่งชาติฯ เป็นแนวทางและมาตรการแก้ไข ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการให้ชุมชนมีการพึ่งพิงสวนป่า โดยมีการนำพืชพันธุ์ สมุนไพร ผักพื้นบ้าน หรือไม้อาหารกินได้ (Food Bank) นำไปปลูกในสวนเดิมที่ไม่กระทบต่อ ต้นไม้เดิม ผลผลิตที่ได้้นำเข้าสู่ชุมชนในรูปแบบสหกรณ์ หรือคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ผลที่ได้คือ พื้นที่สวนป่าถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนอย่างคุ้มค่า ชุมชนได้ผลิตผล สร้างรายได้ รัฐได้พื้นที่สวนป่าที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และสร้างระบบนิเวศให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ จึงเป็นการนำชุมชนอยู่กับป่า เป็นการเกื้อกูลอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ในอดีตพื้นที่ตำบลห้วยไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวกที่มีการทำไม้ออก มีการบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย การลักลอบตัดไม้ และรวมถึงการเกิดไฟป่า ทำให้สภาพป่าต้นน้ำลำธารเสื่อมสภาพไม่สามารถฟื้นคืนสู่สภาพเดิมด้วยตัวเองได้ ในปี พ.ศ. 2545-2547 สถานการณ์การเกิดน้ำป่าไหลหลากเข้าท่วมพื้นที่ตำบลห้วยไร่ เกิดลำดับความรุนแรงขึ้นเป็นการต่อเนื่อง สภาพภูเขา มีการทรุดตัวของหน้าดินเกิดขึ้นทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ป่าขุนห้วยพวกน้อย ขุนห้วยพวกหลวง และขุนห้วยแม่ระนาง จึงเป็นสัญญาณเตือนถึงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น การฟื้นฟูสภาพป่าจึงต้องกระทำอย่างเร่งด่วนในพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อการพังทลายของดิน จากการบินสำรวจสภาพป่าทางอากาศยานพบว่า พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวกมีพื้นที่ที่ต้องดำเนินฟื้นฟูป่าขุนห้วยแม่พวกเป็นจำนวนมากกว่า 10,000 ไร่ ซึ่งสวนป่าห้วยไร่จึงเสนอแผนการฟื้นฟูสภาพป่าเพื่อป้องกันการพังทลาย

ของดิน แผนการฟื้นฟูป่าสักทอง แผนฟื้นฟูป่าชุมชนห้วยแม่พวก รายงานต่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ส่วนราชการปกครองท้องถิ่นที่มีแผนงานการป้องกันภัยธรรมชาติ ร่วมจัดการสำรวจพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยธรรมชาติในรูปแบบการสร้างอ่างเก็บน้ำ การสร้างฝายแม้ว การจัดการอบรม และการประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกของชุมชนให้มีความหวงแหนทรัพยากร ธรรมชาติต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ป่าที่มีการปลูกสร้างสวนป่ามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อมุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหา การเสื่อมโทรมของสภาพป่าทางธรรมชาติมาโดยตลอด ถึงกระนั้นในปัจจุบันก็ยังคงประสบกับ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและสวนป่ามาโดยตลอด จนต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการบริหาร จัดการด้านการปลูกสร้างสวนป่าและการป้องกันรักษาป่า โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มาก ที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ในแห่งนี้ และเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ จะต้องทำการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาวิจัยเพื่อหาปัจจัยต่าง ๆ ของราษฎร ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาสวนป่าห้วยไร่ ข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไป ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขแผนการดำเนินงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าและการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ให้สอดคล้อง กับแนวทางและความต้องการของราษฎรให้มากที่สุด ส่งผลต่อการให้ความร่วมมือในการป้องกัน รักษาป่า รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาชุมชน ควบคู่ ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนในอนาคตดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นสืบต่อไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าการป้องกัน รักษาป่าเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์และการจัดการ รวมถึงได้นำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การป้องกันไฟป่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันรักษาป่าเช่นกัน ในส่วนของการมีส่วนร่วม ในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่สวนป่านั้น เท่าที่ค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบผลงานวิจัยดังกล่าว แต่อย่างไร ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นมานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

สมบูรณ์ (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟฟ้า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลัน จังหวัดสระบุรี พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการป้องกันไฟฟ้า มีส่วนร่วมในการวางแผนและโครงการป้องกันไฟฟ้า และมีส่วนร่วมในการปลูกป่าในพื้นที่ไฟไหม้ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ รายได้ ระดับการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับไฟฟ้า การเข้ารับการศึกษา และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟฟ้า

นราธิป (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าโคกหนองตะครอง ตำบลหนองขมาร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปริมาณการรับรู้ข่าวสาร ความคาดหวังผลประโยชน์ ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพศ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

บรรพต (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง นโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคู้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดถือครองที่ดิน ความรู้ความเข้าใจการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพรอง และระดับการศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พิระ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟฟ้าอย่างยิ่ง ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้า และความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้า ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟฟ้า ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะห่างของที่อยู่อาศัยจากป่า และขนาดการถือครองที่ดิน

วสันต์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่งที่ได้รับ และความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วิรุพห์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วัดป่าไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วัดป่าไม้ลายอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ระยะทางระหว่างชุมชนจนถึงพื้นที่ป่า การใช้ประโยชน์สมุนไพรรักษาโรค จำนวนแรงงานในครัวเรือน และขนาดของพื้นที่ที่ถือครอง

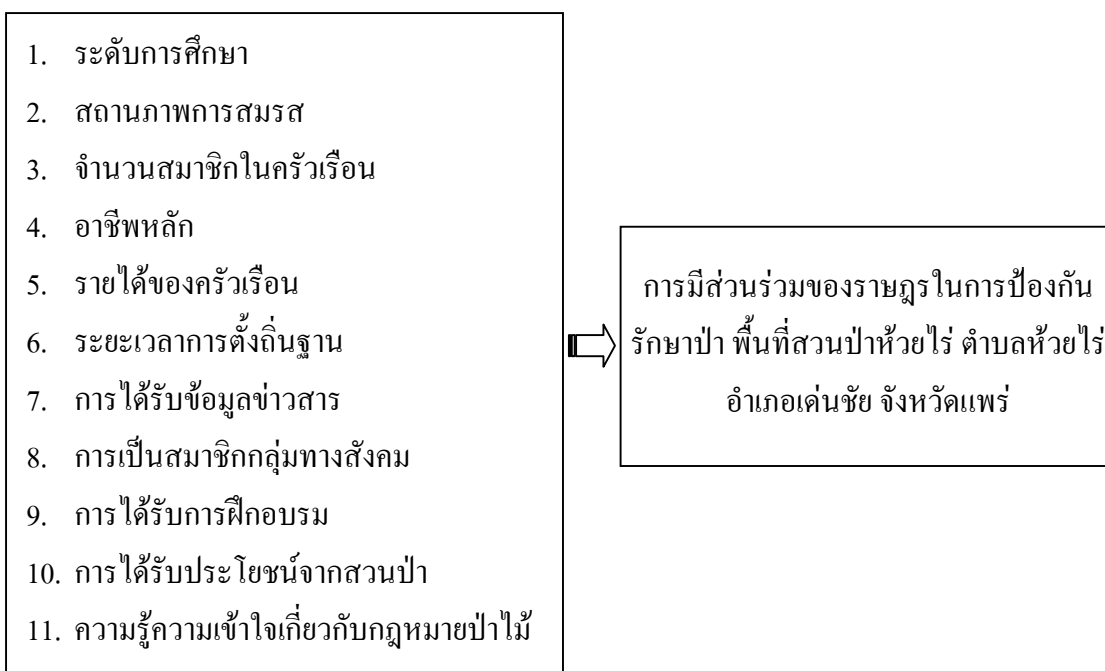
บำรุง (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนเขาชะอม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระจากการตรวจสอบเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการคาดหวังว่า ตัวแปรอิสระใดบ้างที่อาจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ดังนั้น จากแนวคิดในการกำหนดตัวแปรดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกและกำหนดตัวแปรอิสระ นำมาแสดงไว้ในรูปของกรอบแนวคิดในการศึกษา ปรากฏรายละเอียดตามภาพที่ 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ตัวแปรตาม (dependent variable)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 2 สถานภาพการสมรสของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 4 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 5 รายได้ของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 7 การได้รับข้อมูลข่าวสารของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 8 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 9 การได้รับการฝึกอบรมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 10 การได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร แสดงสภาพภูมิประเทศ และเส้นทางคมนาคม บริเวณพื้นที่ตำบลห้วยไร่และสวนป่าห้วยไร่ พื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1 : 50,000 แสดงแนวเขตสวนป่าห้วยไร่ และแปลงปลูกสร้างสวนป่าในปีต่าง ๆ
3. แบบสอบถาม
4. เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ พร้อมด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อใช้ในการคำนวณหาค่าต่าง ๆ ทางสถิติ

วิธีการ

การรวบรวมเอกสาร

การรวบรวมเอกสาร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวทางการป้องกันรักษาป่าของภาครัฐ สภาพปัญหาของการป้องกันรักษาป่าในปัจจุบัน ประวัติและประเภทของการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย ประวัติความเป็นมาของสวนป่าห้วยไร่ รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างแบบสอบถาม

ทำการจัดทำแบบสอบถาม โดยใช้แนวความคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการ และการดัดแปลงแบบสอบถามของผู้ที่เคยศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องด้านนี้ นำมาปรับปรุงให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งในแบบสอบถามมีทั้งคำถามปลายปิด (closed-end question) และคำถามปลายเปิด (open-end question) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่สวนป่า ห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ได้แก่ ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นคำถามแบบประเมินค่าโดยมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบ Likert Scale แบ่งเป็น 5 ระดับ กำหนดระดับการมีส่วนร่วมและระดับคะแนนไว้ ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนที่ได้
1. มีส่วนร่วมมากที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 5 คะแนน
2. มีส่วนร่วมมาก	ให้คะแนนเท่ากับ 4 คะแนน
3. มีส่วนร่วมปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ 3 คะแนน
4. มีส่วนร่วมน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ 2 คะแนน
5. ไม่มีส่วนร่วม	ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

ทำการรวมคะแนนการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน แล้วจึงนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมน้อย และไม่มีส่วนร่วม ใช้เป็นเกณฑ์ในการหาอันตรายภาคขึ้น เพื่อบ่งบอกถึงระดับของการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านและในภาพรวม ดังต่อไปนี้

$$\text{อันตรายภาคขึ้น} = \frac{\text{คะแนนสูงที่สุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายและบ่งบอกระดับของการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

ได้ค่าเฉลี่ย $> 1.00-1.80$ หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก ควรจะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการป้องกันรักษาป่าโดยด่วนที่สุด

ได้ค่าเฉลี่ย $> 1.80-2.60$ หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ นั่นคือ ได้เข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ควรจะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการป้องกันรักษาป่าโดยด่วน

ได้ค่าเฉลี่ย $> 2.60-3.40$ หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง นั่นคือ ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมพอสมควร จึงควรจะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการป้องกันรักษาป่าในบางกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสม

ได้ค่าเฉลี่ย $> 3.40-4.20$ หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับสูง นั่นคือ ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในเกณฑ์ที่สูง จึงจัดอยู่ในเกณฑ์ดี และเป็นที่น่าพอใจ

ได้ค่าเฉลี่ย $> 4.20-5.00$ หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับสูงมาก นั่นคือ ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก สมควรรักษาระดับมาตรฐานไว้ หรือปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ (รายละเอียดของแบบสอบถาม ได้แสดงไว้ในภาคผนวก ก)

การทดสอบแบบสอบถาม

ทำการทดสอบแบบสอบถาม เพื่อหาข้อบกพร่องและเพื่อทดสอบความเที่ยงตรงหรือความเชื่อมั่นของแบบสอบถามก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นจำนวน 30 ชุด ไปทดสอบกับราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา ได้แก่ การนำไปทดสอบกับราษฎรบ้านห้วยคง หมู่ที่ 9 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นการทดสอบคำถามทุกข้อของแบบสอบถาม และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Alpha) ของคำถามตัวแปรตาม ซึ่งค่าที่ได้จะต้องมากกว่าระดับ 0.80 ผลการทดสอบพบว่า ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.8950 (รายละเอียดการทดสอบค่าความเชื่อมั่น ได้แสดงไว้ในภาคผนวก ข)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 1 บ้านห้วยไฮ, หมู่ที่ 2 บ้านห้วยปากทอด, หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลากปืน, หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแรม, หมู่ที่ 6 บ้านฮ้านน้ำหม้อ, หมู่ที่ 7 บ้านช่วงบุก และราษฎรท้องที่หมู่ที่ 8 บ้านปง รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,288 ครัวเรือน รายละเอียดจำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

ทั้งนี้ การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากหมู่บ้านของราษฎรทั้ง 7 หมู่บ้าน ใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973) ในการคำนวณ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
 e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ในที่นี้กำหนดให้เท่ากับ 0.05
 N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (1,288 ครัวเรือน)

จากการคำนวณโดยใช้สูตรข้างต้น ปรากฏว่าจะได้จำนวนครัวเรือนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 305.21 ครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลราษฎรกลุ่มตัวอย่าง เป็นจำนวน 306 ครัวเรือน ซึ่งหลังจากได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างข้างต้นแล้ว จึงทำการคำนวณหาจำนวนของครัวเรือนตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วนของสุบงกช (2526) ดังนี้

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

กำหนดให้ n_i = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของหมู่บ้าน i
 n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด (306 ครัวเรือน)
 N_i = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน i
 N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของ 7 หมู่บ้าน (1,288 ครัวเรือน)
 i = หมู่บ้านที่ 1, 2, 3, ถึงหมู่บ้านที่ 7

รายละเอียดของราษฎรกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านปรากฏตามตารางที่ 3 ซึ่งหลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทำการเก็บข้อมูลจากราษฎรกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีบังเอิญ และทำการเก็บข้อมูลให้กระจายทั่วพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านเป้าหมายต่อไป

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัย จำแนกเป็นรายหมู่บ้าน

ลำดับที่	หมู่บ้านเป้าหมาย	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
1	หมู่ที่ 1 บ้านห้วยไฮ	214	51
2	หมู่ที่ 2 บ้านห้วยปากทอด	308	73
3	หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลากปืน	222	52
4	หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแรม	205	49
5	หมู่ที่ 6 บ้านฮ้านน้ำหม้อ	122	29
6	หมู่ที่ 7 บ้านช่วงบुक	142	34
7	หมู่ที่ 8 บ้านปง	75	18
รวม		1,288	306

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลมารวบรวมแจกแจงในรูปของค่าสถิติอย่างง่าย เช่น การแจกแจงความถี่ (frequency distribution) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percent) ของข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แจกแจงรายละเอียดในรูปของตารางประกอบคำอธิบาย

2. การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้การประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์พร้อมด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการทดสอบสมมติฐาน

ผลและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษามาเสนอ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ (1) สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ (2) ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ (3) การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และ (4) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ผลการศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพศ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.71 ที่เหลือเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 35.29
2. อายุ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.34 รองลงมาคือมีอายุมากกว่า 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.24 น้อยที่สุด มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.98 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 47.86 ปี มีอายุมากที่สุด 81 ปี และมีอายุน้อยที่สุด 17 ปี
3. ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 53.60 รองลงมาคือมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 29.09 และน้อยที่สุด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.65

4. สถานภาพการสมรส ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 76.80 รองลงมา มีสถานภาพหย่าร้าง/ม่าย คิดเป็นร้อยละ 18.63 และน้อยที่สุด มีสถานภาพการสมรส/แยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 0.98

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 54.24 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.01 และน้อยที่สุด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.75 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 4.08 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 9 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน

6. ภูมิลำเนาเดิม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่มิภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 86.60 และที่เหลือนย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 13.40 ในส่วนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัดและหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 4.58 และร้อยละ 4.25 ตามลำดับ รองลงมาย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 3.59 และน้อยที่สุด ย้ายถิ่นฐานมาจากตำบลอื่นในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 0.98

7. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่มิมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.60 รองลงมา มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.07 น้อยที่สุด มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.96 มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย เท่ากับ 44.33 ปี มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนานที่สุด 81 ปี และมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานสั้นที่สุด 1 ปี

8. อาชีพหลัก ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่มิอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 50.33 รองลงมา มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 25.16 และน้อยที่สุด มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ/ธุรกิจส่วนตัวและข้าราชการการเมือง (อบต.) เป็นอาชีพหลัก ในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.33

9. อาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 81.70 และที่เหลือมีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 18.30 ในส่วนที่มีอาชีพรอง ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง

ทั่วไปเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 9.14 รองลงมามีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 5.23 และน้อยที่สุด มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ/ธุรกิจส่วนตัว/พนักงานห้างสรรพสินค้าและข้าราชการการเมือง (อบต.) เป็นอาชีพรองในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.33

10. รายได้ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 69.93 รองลงมา มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีไม่เกิน 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.61 และน้อยที่สุด มีรายได้ของครัวเรือนต่อปี มากกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.46 มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 77,573.53 บาท มีรายได้ต่อปีมากที่สุด 500,000 บาท และมีรายได้ต่อปีน้อยที่สุด 24,000 บาท

11. รายจ่ายของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่มีรายจ่ายของครัวเรือนต่อปีอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 64.38 รองลงมา มีรายจ่ายของครัวเรือนต่อปีน้อยกว่า 50,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.39 และน้อยที่สุด มีรายจ่ายของครัวเรือนต่อปีมากกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.23 มีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 64,715.69 บาท มีรายจ่ายต่อปีมากที่สุด 400,000 บาท และมีรายจ่ายต่อปีน้อยที่สุด 7,000 บาท

12. ขนาดพื้นที่ถือครอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ถือครองเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 99.35 ที่เหลือมีที่ดินเช่าผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 0.65 โดยราษฎรส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ในช่วง 1-5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.20 รองลงมา มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.01 และน้อยที่สุด มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.80 มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย เท่ากับ 5.67 ไร่ มีขนาดพื้นที่ถือครองมากที่สุด 80 ไร่ และมีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด 0.21 ไร่ ทั้งนี้ ราษฎรที่ทำการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่ระบุว่า ที่ดินในความครอบครอง มีความเพียงพอแล้ว ไม่ต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 74.18 ในส่วนที่เหลือระบุว่าไม่เพียงพอ ต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 25.82

13. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ได้รับข้อมูลข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 99.35 ที่เหลือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 0.65 ในส่วนที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 98.04 รองลงมา ได้รับข้อมูลข่าวสารจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 3.59 และ 3.27 ตามลำดับ และน้อยที่สุด ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 0.33

14. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 82.68 ที่เหลือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 17.32 ในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 59.15 รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ธกส. คิดเป็นร้อยละ 47.39 และน้อยที่สุด เป็นสมาชิกกลุ่มป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.33

15. การได้รับการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าไม่เคยได้รับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 78.43 ที่เหลือเคยได้รับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 21.57 ในส่วนที่เคยได้รับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการป้องกันไฟป่า คิดเป็นร้อยละ 13.73 รองลงมา เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า คิดเป็นร้อยละ 5.56 และน้อยที่สุด เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.33

16. การได้รับประโยชน์จากสวนป่า ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เคยได้รับประโยชน์จากสวนป่า คิดเป็นร้อยละ 98.69 ที่เหลือไม่เคยได้รับประโยชน์จากสวนป่า คิดเป็นร้อยละ 1.31 ในส่วนที่เคยได้รับประโยชน์จากสวนป่า ส่วนใหญ่เคยได้รับประโยชน์เป็นแหล่งหาพืชผักมาเป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 95.75 รองลงมาเคยได้รับประโยชน์เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 83.33 และน้อยที่สุด เคยได้รับประโยชน์เป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 0.33

17. ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้ามีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่พอสมควร คิดเป็นร้อยละ 81.70 รองลงมาไม่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 13.07 และน้อยที่สุด มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 5.23

รายละเอียดข้อมูลสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	108	35.29	
หญิง	198	64.71	
อายุ			
น้อยกว่า 20 ปี	3	0.98	เฉลี่ย = 47.86 ปี
20 – 29 ปี	18	5.88	มากที่สุด = 81 ปี
30 – 39 ปี	60	19.61	น้อยที่สุด = 17 ปี
40 – 49 ปี	102	33.34	
50 – 59 ปี	58	18.95	
มากกว่า 59 ปี	65	21.24	
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียน	5	1.63	
ประถมศึกษาปีที่สี่	164	53.60	
ประถมศึกษาปีที่หก	89	29.09	
มัธยมศึกษาตอนต้น	30	9.80	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	13	4.25	
อนุปริญญา/ปวส.	3	0.98	
ปริญญาตรี	2	0.65	
สถานภาพสมรส			
โสด	11	3.59	
สมรส/อยู่ด้วยกัน	235	76.80	
สมรส/แยกกันอยู่	3	0.98	
หย่าร้าง/หม้าย	57	18.63	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย</u>			
ไม่มี	9	2.94	
1 – 2 คน	215	70.26	เฉลี่ย = 2.09 คน
3 – 4 คน	73	23.86	มากที่สุด = 6 คน
มากกว่า 4 คน	9	2.94	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิง</u>			
ไม่มี	13	4.25	
1 – 2 คน	199	65.03	เฉลี่ย = 2.13 คน
3 – 4 คน	90	29.41	มากที่สุด = 7 คน
มากกว่า 4 คน	4	1.31	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>			
1 – 2 คน	39	12.75	เฉลี่ย = 4.08 คน
3 – 4 คน	166	54.24	มากที่สุด = 9 คน
มากกว่า 4 คน	101	33.01	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>			
มีถิ่นฐานเกิดในหมู่บ้าน	265	86.60	
ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น	41	13.40	
หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน	13	4.25	
ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน	3	0.98	
อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน	11	3.59	
ต่างจังหวัด	14	4.58	
กรุงเทพมหานคร	2	0.65	
นครสวรรค์	1	0.33	
น่าน	5	1.63	
สระแก้ว	1	0.33	
สุโขทัย	1	0.33	
อุตรดิตถ์	4	1.31	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน</u>			
น้อยกว่า 10 ปี	6	1.96	เฉลี่ย = 44.33 ปี
10 – 19 ปี	14	4.58	มากที่สุด = 81 ปี
20 – 29 ปี	27	8.82	น้อยที่สุด = 1 ปี
30 – 39 ปี	55	17.97	
40 – 49 ปี	92	30.07	
มากกว่า 49 ปี	112	36.60	
<u>อาชีพหลัก</u>			
เกษตรกรกรรม	77	25.16	
ค้าขาย	55	17.97	
รับราชการ	6	1.96	
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	0.33	
ธุรกิจส่วนตัว	8	2.61	
รับจ้างทั่วไป	154	50.33	
ธุรกิจส่วนตัว	1	0.33	
พนักงานโรงงาน/บริษัท	3	0.98	
ข้าราชการการเมือง (อบต.)	1	0.33	
<u>อาชีพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพรอง	250	81.70	
มีอาชีพรอง	56	18.30	
เกษตรกรกรรม	16	5.23	
ค้าขาย	6	1.96	
รับราชการ	2	0.65	
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	0.33	
ธุรกิจส่วนตัว	1	0.33	
รับจ้างทั่วไป	28	9.14	
พนักงานห้างสรรพสินค้า	1	0.33	
ข้าราชการการเมือง (อบต.)	1	0.33	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>รายได้จากอาชีพหลัก (บาทต่อปี)</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	75	24.51	เฉลี่ย = 72,310.46 บาท/ปี
50,001 – 100,000 บาท	205	66.99	มากที่สุด = 500,000 บาท/ปี
มากกว่า 100,000 บาท	26	8.50	น้อยที่สุด = 24,000 บาท/ปี
<u>รายได้จากอาชีพรอง (บาทต่อปี)</u>			
ไม่มีอาชีพรอง	250	81.70	
ไม่เกิน 10,000 บาท	4	1.31	เฉลี่ย = 28758.93 บาท/ปี
10,001 – 50,000 บาท	49	16.01	มากที่สุด = 100,000 บาท/ปี
มากกว่า 50,000 บาท	9	0.98	น้อยที่สุด = 3,000 บาท/ปี
<u>รายได้ของครัวเรือน (บาทต่อปี)</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	60	19.61	เฉลี่ย = 77,573.53 บาท/ปี
50,001 – 100,000 บาท	214	69.93	มากที่สุด = 500,000 บาท/ปี
มากกว่า 100,000 บาท	32	10.46	น้อยที่สุด = 24,000 บาท/ปี
<u>รายได้จ่ายของครัวเรือน</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	93	30.39	เฉลี่ย = 64,715.69 บาท/ปี
50,001 – 100,000 บาท	197	64.38	มากที่สุด = 400,000 บาท/ปี
มากกว่า 100,000 บาท	16	5.23	น้อยที่สุด = 7,000 บาท/ปี
<u>ลักษณะที่ดินที่ถือครอง</u>			
ที่ดินของตนเอง	304	99.35	
ที่ดินเช่าผู้อื่น	2	0.65	
<u>ขนาดพื้นที่ของตนเอง</u>			
ไม่มี	2	0.65	
น้อยกว่า 1 ไร่	80	26.14	เฉลี่ย = 5.70 ไร่
1 – 5 ไร่	123	40.20	มากที่สุด = 80 ไร่
มากกว่า 5 ไร่	101	33.01	น้อยที่สุด = 0.21 ไร่
<u>ขนาดพื้นที่ที่เช่าผู้อื่น</u>			
ไม่มี	304	99.35	
0.25	2	0.65	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ขนาดพื้นที่ถือครอง</u>			
น้อยกว่า 1 ไร่	82	26.80	เฉลี่ย = 5.67 ไร่
1 – 5 ไร่	123	40.20	มากที่สุด = 80 ไร่
มากกว่า 5 ไร่	101	33.00	น้อยที่สุด = 0.21 ไร่
<u>เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน</u>			
มีหลักฐานทุกแปลง	122	39.87	
มีหลักฐานบางแปลง	121	39.54	
ไม่มีหลักฐานทุกแปลง	63	20.59	
<u>ความต้องการที่ดินเพิ่ม</u>			
เพียงพอแล้ว	227	74.18	
ไม่เพียงพอ ต้องการเพิ่ม	79	25.82	
1 – 5 ไร่	42	13.73	เฉลี่ย = 7.46 ไร่
6 – 10 ไร่	30	9.80	มากที่สุด = 20 ไร่
มากกว่า 10 ไร่	7	2.29	น้อยที่สุด = 1 ไร่
<u>การได้รับข้อมูลข่าวสาร</u>			
ไม่ได้รับ	2	0.65	
ได้รับ	304	99.35	
<u>แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ</u>			
โทรทัศน์	2	0.65	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
วิทยุ	1	0.33	300 ราย ได้รับข้อมูล
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	10	3.27	ข่าวสารมากกว่า 1 แหล่ง
แผ่นพับ/โปสเตอร์	3	0.98	
เจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานอื่นของรัฐ	4	1.31	
ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน	11	3.59	
ผู้นำชุมชน	300	98.04	
หนังสือพิมพ์	1	0.33	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>			
ไม่เป็น	53	17.32	
เป็น	253	82.68	
<u>กลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก</u>			
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	181	59.15	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
กลุ่มฝึกฝนบ้านสมนไพรไทย	13	4.25	182 ราย เป็นสมาชิกกลุ่ม
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	5	1.63	ทางสังคมมากกว่า 1 กลุ่ม
กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	2	0.65	
กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.)	30	9.80	
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	32	10.46	
กลุ่มป่าชุมชน	1	0.33	
กลุ่มออมทรัพย์ ธกส.	145	47.39	
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	18	5.88	
กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจน	6	1.96	
<u>การได้รับการฝึกอบรม</u>			
ไม่เคย	240	78.43	
เคย	66	21.57	
<u>หลักสูตรที่เคยอบรม</u>			
ป่าชุมชน	5	1.63	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า	17	5.56	6 ราย เคยได้รับการฝึก
การป้องกันไฟป่า	42	13.73	อบรมมากกว่า 1 หลักสูตร
เยาวชนอาสาสมัครพิทักษ์ป่า	4	1.31	
การเพาะชำกล้าไม้	3	0.98	
อาสาสมัครหมู่บ้าน	1	0.33	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การได้รับประโยชน์จากสวนป่า</u>			
ไม่เคยได้รับประโยชน์	4	1.31	
เคยได้รับประโยชน์	302	98.69	
<u>ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ</u>			
เป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก	1	0.33	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม	255	83.33	269 ราย ได้รับประโยชน์
เป็นแหล่งพืชสมุนไพร	6	1.96	จากสวนป่ามากกว่า 1 อย่าง
เป็นแหล่งหาพืชผักมาเป็นอาหาร	293	95.75	
เป็นแหล่งหาเนื้อสัตว์มาเป็นอาหาร	11	3.59	
เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	5	1.63	
เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ	4	1.31	
เป็นแหล่งรักษาสุขภาพแวดล้อม	5	1.63	
<u>ความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่</u>			
มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี	16	5.23	
มีความคุ้นเคยพอสมควร	250	81.70	
ไม่มีความคุ้นเคย	40	13.07	

18. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ เป็นคำถามเพื่อทดสอบความรู้ของราษฎรในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ โดยใช้คำถามที่มีคำตอบในลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ จำนวน 12 คำถาม ซึ่งหากราษฎรตอบคำถามในแต่ละข้อได้ถูกต้อง จะได้คะแนนข้อละ 1 คะแนน และหากตอบผิด ได้ 0 คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่า 1 ปี ได้คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้อยู่ในช่วง 5-8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 67.32 และที่เหลือได้คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้อยู่ในช่วง 9-12 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 32.68 และเมื่อคิดค่าเฉลี่ยของคะแนนพบว่า ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.74 คะแนน ได้คะแนนสูงสุด 11 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด 5 คะแนน จากผลคะแนนดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่า 1 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งรายละเอียดของคะแนนและการตอบคำถามเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 5 และตารางที่ 6 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับคะแนน	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
0 – 4 คะแนน (ต่ำ)	0	0.00	เฉลี่ย = 8.74 คะแนน
5 - 8 คะแนน (ปานกลาง)	206	67.32	สูงที่สุด = 11 คะแนน
9 - 12 คะแนน (สูง)	100	32.68	ต่ำที่สุด = 5 คะแนน

ตารางที่ 6 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตามกฎหมายป่าไม้ “ป่า” หมายถึง บริเวณพื้นที่หรือที่ดินทุกแห่งที่ยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้มาหรือครอบครองอย่างถูกต้องตามกฎหมายที่ดิน	304	99.35	2	0.65
2. การนำไม้หรือสัตว์ป่าคุ้มครองจากป่าสงวนแห่งชาติมาเพื่อใช้สอย/บริโภคในครัวเรือน โดยมีใช่เป็นการนำออกมาเพื่อจำหน่ายเป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมาย	54	17.65	252	82.35
3. การที่ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปบุกรุกทำลายป่า ยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย	305	99.67	1	0.33
4. การตัดไม้สักที่ปลูกหรือขึ้นอยู่ในที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์หรือที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนเอง สามารถกระทำได้ แต่ต้องขอและได้รับอนุญาตจากทางราชการเสียก่อน	305	99.67	1	0.33
5. หากท่านไม่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน ท่านสามารถเข้าไปจับจองพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย แต่ต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบก่อน	2	0.65	304	99.35
6. การตัดต้นมะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ที่ปลูกอยู่ในพื้นที่ของท่าน แล้วนำมาแปรรูปเพื่อใช้สอย สามารถกระทำได้ เนื่องจากไม้ดังกล่าวไม่ใช่ไม้หวงห้ามตามกฎหมาย	305	99.67	1	0.33

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7. การป้องกันรักษาป่า เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่มีหน้าที่เพราะมิใช่เจ้าพนักงานตามกฎหมายป่าไม้แต่อย่างใด	301	98.37	5	1.63
8. เขตควบคุมการแปรรูปไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ในปัจจุบัน กำหนดให้ทุกจังหวัดเป็นเขตควบคุมการแปรรูปไม้ การแปรรูปไม้จึงต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน	103	33.66	203	66.34
9. การที่ท่านเข้าไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิด เพราะป่าสงวนแห่งชาติไม่ใช่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	94	30.72	212	69.28
10. การเข้าไปตัดไม้ยืนต้นตายหรือไม้ล้มขอนนอนไพรและทำการแปรรูปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ สามารถกระทำได้ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย	301	98.37	5	1.63
11. การขนย้ายสิ่งปลูกสร้างหรือที่เรียกว่าบ้านเรือนเก่าที่เป็นไม้สัก สามารถกระทำได้ โดยต้องขออนุญาตจากทางราชการกรมป่าไม้ ซึ่งบ้านเรือนเก่าดังกล่าวจะต้องมีลักษณะเป็นสิ่งปลูกสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	303	99.02	3	0.98
12. การที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เช่น สร้างอ่างเก็บน้ำ โรงเรียน สถานีอนามัย ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากทางราชการกรมป่าไม้แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นหน่วยงานราชการเหมือนกัน	298	97.39	8	2.61
เฉลี่ย	222.92	72.85	83.08	27.15

**ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่**

การศึกษาวิจัยเพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าด้านต่าง ๆ จำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ในแต่ละด้านจำแนกออกเป็นกิจกรรมย่อยด้านละ 8 กิจกรรม รวมเป็นกิจกรรมทั้ง 4 ด้าน จำนวนทั้งสิ้น 32 ข้อ ในแต่ละข้อเป็นคำถามตามแบบของ Likert's Scale แบ่งการให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้ 5 คะแนน มีส่วนร่วมมาก ได้ 4 คะแนน มีส่วนร่วมปานกลาง ได้ 3 คะแนน มีส่วนร่วมน้อย ได้ 2 คะแนน และไม่มีส่วนร่วม ได้ 1 คะแนน ซึ่งความเป็นไปได้ของคะแนนของราษฎรแต่ละคน จะได้คะแนนสูงสุดไม่เกิน 160 คะแนน และจะได้คะแนนต่ำสุดไม่น้อยกว่า 32 คะแนน เมื่อรวมคะแนนที่ได้ทุกข้อของทุกคนแล้ว จากนั้น จึงนำคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามของราษฎรมาหาค่าของระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า โดยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนคำตอบทุกข้อของราษฎรทุกคนแล้วนำไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่ได้คำนวณไว้ เพื่อที่จะบ่งบอกถึงระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ได้ต่อไป

จากผลการศึกษา เมื่อแบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่าร้อยละ 50 มีระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 84-108 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.54 รองลงมา มีระดับคะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 58-83 คิดเป็นร้อยละ 31.37 และที่เหลือ มีระดับคะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 109-134 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 12.09 ทั้งนี้ คะแนนเฉลี่ยของราษฎรที่ตอบคำถามในส่วนนี้ มีค่าเท่ากับ 92.11 คะแนน ได้คะแนนสูงที่สุด 130 คะแนน และได้คะแนนต่ำที่สุด 60 คะแนน เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนทุกข้อของราษฎรทุกคนไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีค่าเท่ากับ 2.88 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน ปรากฏว่า (1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.90 (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.88 (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.87 และ (4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.87

จากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอธิบายได้ว่า ราษฎรมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง นั่นคือ ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมพอสมควร จึงควรจะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการป้องกันรักษาป่าในบางกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎรในพื้นที่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ต่อไป ซึ่งรายละเอียดของระดับคะแนน ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ค่าเฉลี่ยโดยรวม พร้อมทั้งค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 7 และ ตารางที่ 8 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับคะแนน	จำนวน (n=306)	ร้อยละ	หมายเหตุ
32 – 57 คะแนน	-	-	เฉลี่ย = 92.11 คะแนน
58 – 83 คะแนน	96	31.37	สูงที่สุด = 130 คะแนน
84 – 108 คะแนน	173	56.54	ต่ำที่สุด = 60 คะแนน
109 – 134 คะแนน	37	12.09	
135 – 160 คะแนน	-	-	

ตารางที่ 8 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่										Mean	S.D.
	มีส่วนร่วมมากที่สุด		มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา											2.90	
1. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	8	2.61	101	33.01	176	57.51	20	6.54	1	0.33	3.31	0.65
2. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่	2	0.65	74	24.18	177	57.85	52	16.99	1	0.33	3.08	0.67
3. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่	0	0.00	69	22.55	158	51.63	78	25.49	1	0.33	2.96	0.70
4. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	2	0.65	60	19.60	120	39.22	120	39.22	4	1.31	2.79	0.79
5. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	4	1.31	55	17.97	127	41.51	115	37.58	5	1.63	2.80	0.80
6. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการเกิดไฟป่าในพื้นที่	0	0.00	42	13.73	170	55.55	82	26.80	12	3.92	2.79	0.72
7. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่	2	0.65	39	12.75	166	54.25	88	28.76	11	3.59	2.78	0.73
8. มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่	1	0.33	32	10.46	156	50.97	104	33.99	13	4.25	2.69	0.73
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน											2.88	
1. มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	7	2.29	94	30.72	180	58.82	25	8.17	0	0.00	3.27	0.64
2. มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่	2	0.65	49	16.01	187	61.11	67	21.90	1	0.33	2.95	0.65
3. มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่	3	0.98	74	24.18	153	50.00	69	22.55	7	2.29	2.99	0.77
4. มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	2	0.65	56	18.30	128	41.84	108	35.29	12	3.92	2.76	0.82
5. มีส่วนร่วมวางแผนงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	3	0.98	67	21.90	115	37.58	112	36.60	9	2.94	2.81	0.84
6. มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่	2	0.65	35	11.44	172	56.21	90	29.41	7	2.29	2.79	0.69

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่										Mean	S.D.	
	มีส่วนร่วมมากที่สุด		มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย		ไม่มีส่วนร่วม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน (ต่อ)													
7. มีส่วนร่วมวางแผนงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่	0	0.00	36	11.76	166	54.25	100	32.68	4	1.31	2.76	0.67	
8. มีส่วนร่วมวางแผนงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่	2	0.65	32	10.46	152	49.68	109	35.62	11	3.59	2.69	0.73	
การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน												2.87	
1. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	6	1.96	92	30.07	180	58.82	27	8.82	1	0.33	3.25	0.65	
2. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่	1	0.33	53	17.32	197	64.37	54	17.65	1	0.33	3.00	0.61	
3. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่	5	1.63	60	19.61	161	52.61	76	24.84	4	1.31	2.95	0.75	
4. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	2	0.65	57	18.63	98	32.03	143	46.73	6	1.96	2.69	0.82	
5. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	2	0.65	48	15.69	129	42.16	118	38.56	9	2.94	2.73	0.78	
6. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่	3	0.98	33	10.78	182	59.48	81	26.47	7	2.29	2.82	0.69	
7. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่	2	0.65	43	14.05	153	50.00	101	33.01	7	2.29	2.78	0.74	
8. มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่	2	0.65	36	11.76	146	47.72	116	37.91	6	1.96	2.71	0.72	
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน												2.87	
1. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการ	7	2.29	86	28.10	188	61.44	24	7.84	1	0.33	3.24	0.64	
2. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการ	0	0.00	40	13.07	201	65.69	62	20.26	3	0.98	2.91	0.60	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่										Mean	S.D.	
	มีส่วนร่วมมากที่สุด		มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย		ไม่มีส่วนร่วม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน (ต่อ)													
3. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่	4	1.31	65	21.24	164	53.59	66	21.57	7	2.29	2.98	0.76	
4. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	1	0.33	55	17.97	105	34.31	142	46.41	3	0.98	2.70	0.78	
5. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	0	0.00	70	22.88	122	39.87	109	35.62	5	1.63	2.84	0.79	
6. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่	2	0.65	32	10.46	170	55.56	96	31.37	6	1.96	2.76	0.68	
7. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่	3	0.98	49	16.01	146	47.71	104	33.99	4	1.31	2.81	0.75	
8. มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่	2	0.65	39	12.75	142	46.41	114	37.25	9	2.94	2.71	0.75	
เฉลี่ย		2.56	0.84	55.41	18.11	155.84	50.92	86.63	28.31	5.56	1.82	2.88	-

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นการนำข้อมูลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับการฝึกอบรม การได้รับประโยชน์จากสวนป่า และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ที่ทำการศึกษามาหาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ ตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ ได้จัดแบ่งกลุ่มโดยอาศัยลักษณะของตัวแปรที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน หรือแบ่งกลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยหรือค่าของคะแนนของตัวแปรเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ซึ่งรายละเอียดการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระ จะได้กล่าวโดยละเอียดในแต่ละสมมติฐานตามลำดับต่อไป

ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎร ที่มีค่าเท่ากับ 92.11 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ มาก หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนอยู่ในช่วง 93-130 คะแนน (ได้คะแนนมากกว่าค่าเฉลี่ย) ซึ่งมีราษฎรอยู่ในกลุ่มนี้จำนวน 167 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.60 และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่น้อย หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนอยู่ในช่วง 60-92 คะแนน (ได้คะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) ซึ่งมีราษฎรอยู่ในกลุ่มนี้จำนวน 139 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.40 ทั้งนี้ เมื่อได้ทำการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระแต่ละตัว และแบ่งกลุ่มตัวแปรตามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงเป็นการนำเอาตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตามเพื่อทำการทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ต่อไป ผลการทดสอบปรากฏดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระดับการศึกษาของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ (ไม่ได้เรียนหนังสือถึงมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง (มีการ

ศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงปริญญาตรี) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 52.70 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 47.30 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 64.60 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 35.40

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ (significance) มีค่าเท่ากับ 0.129 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ระดับการศึกษาของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ ระดับการศึกษาอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการป้องกันรักษาป่าแต่อย่างใด จึงส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ต่ำ	136(52.70)	122(47.30)	258(100.00)
สูง	31(64.60)	17(35.40)	48(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)
Chi – square = 2.300	Significance = 0.129	df = 1	

สมมติฐานที่ 2 สถานภาพการสมรสของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งสถานภาพการสมรสของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่สมรส/อยู่ด้วยกัน และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีสถานภาพการสมรสอื่น ๆ (หม้าย/หย่าร้าง โสด และสมรส/แยกกันอยู่) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่สมรส/อยู่ด้วยกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก

คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 41.70 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีสถานภาพการสมรสอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 42.30 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 57.70

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการสมรสของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.017 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า สถานภาพการสมรสของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่สมรส/อยู่ด้วยกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีสถานภาพการสมรสอื่น ๆ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะสถานภาพทางครอบครัวมีความพร้อมในการดำรงชีวิตมากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีสถานภาพการสมรสอื่น ๆ จึงส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่ามีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการสมรสกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สถานภาพการสมรส	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
สมรส/อยู่ด้วยกัน	137(58.30)	98(41.70)	235(100.00)
สถานภาพอื่น ๆ	30(42.30)	41(57.70)	71(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)
Chi – square = 5.662	Significance = 0.017	df = 1	

สมมติฐานที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ที่มีค่าเท่ากับ 4.08 คน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย (มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-4 คน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวน

สมาชิกในครัวเรือนมาก (มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-9 คน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 56.60 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 43.40 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 50.50 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 49.50

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.314 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจึงอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันรักษาป่าแต่อย่างใด จึงส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย	116(56.60)	89(43.40)	205(100.00)
มาก	51(50.50)	50(49.50)	101(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 1.012

Significance = 0.314

df = 1

สมมติฐานที่ 4 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก (อาชีพหลักที่นอกเหนืออาชีพเกษตรกรรม)

ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 61.00 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 39.00 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 52.40 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 47.60

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.188 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า อาชีพหลักของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่ อาชีพหลักอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันรักษาป่าแต่อย่างใด จึงส่งผลทำให้ การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

อาชีพหลัก	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
เกษตรกรรม	47(61.00)	30(39.00)	77(100.00)
อื่น ๆ	120(52.40)	109(47.60)	229(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)
Chi – square = 1.734	Significance = 0.188	df = 1	

สมมติฐานที่ 5 รายได้ของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งรายได้ของครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของรายได้ของครัวเรือน ที่มีค่าเท่ากับ 77,573.53 บาท เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย (มีรายได้ของครัวเรือนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก (มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่าค่าเฉลี่ย) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย

มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 47.60 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 52.40 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 65.80 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 34.20

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า รายได้ของครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะกลุ่มราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมากย่อมมีปัจจัยและความพร้อมในการดูแลครอบครัว และมีความพร้อมในการออกไปดำเนินกิจกรรมนอกครอบครัวได้มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย จึงส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่ามีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รายได้ของครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย	90(47.60)	99(52.40)	189(100.00)
มาก	77(65.80)	40(34.20)	117(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 9.648

Significance = 0.002

df = 1

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานที่มีค่าเท่ากับ 44.33 ปี เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน

ไม่นาน (มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 1-44 ปี) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน (มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 45-81 ปี) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 65.60 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 34.40 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 43.00 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 57.00

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่า 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญเชิงทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะกลุ่มราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน อาจอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากแหล่งที่มีสภาพป่าเสื่อมโทรมมาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ และเคยมีประสบการณ์ได้พบเห็นสภาพป่าที่เสื่อมโทรมมาก่อน จึงไม่ยากที่จะให้สภาพป่าในพื้นที่แห่งนี้มีสภาพเสื่อมโทรมดังที่กลุ่มคนเคยพบมาก่อน และไม่ยากที่จะอพยพไปในพื้นที่แห่งอื่นอีกต่อไป จึงส่งผลทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่ามีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่นาน	103(65.60)	54(34.40)	157(100.00)
นาน	64(43.00)	85(57.00)	149(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 15.823

Significance < 0.001

df = 1

สมมติฐานที่ 7 การได้รับข้อมูลข่าวสารของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการได้รับข้อมูลข่าวสารของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของการได้รับข้อมูลข่าวสารที่มีค่าเท่ากับ 2.08 แห่่ง เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย (ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ถึงได้รับข้อมูลข่าวสาร 2 แห่่ง) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก (ได้รับข้อมูลข่าวสาร 3-6 แห่่ง) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 57.00 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 43.00 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 20.00 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 80.00

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข้อมูลข่าวสารของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่า 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะกลุ่มราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่เป็นการได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชนแทบทั้งสิ้น แสดงว่า ราษฎรในพื้นที่แห่งนี้มีความศรัทธาในผู้นำชุมชน ดังนั้น กลุ่มราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากจากหลายแห่่งจึงไม่ส่งผลทำให้ราษฎรให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นแต่อย่างใด การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าของกลุ่มราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยจึงมีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข้อมูลข่าวสารกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การได้รับข้อมูลข่าวสาร	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ได้รับน้อย	163(57.00)	123(43.00)	286(100.00)
ได้รับมาก	4(20.00)	16(80.00)	20(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 10.319 Significance = 0.001 df = 1

สมมติฐานที่ 8 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และ (2) กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 54.70 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 45.30 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 54.50 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 45.50

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.982 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับด้านป่าไม้ เป็นกลุ่มทางสังคมด้านอื่น ๆ แทบทั้งสิ้น การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจึงไม่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันรักษาป่าของราษฎรแต่อย่างใด การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าของราษฎรจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่เป็น	29(54.70)	24(45.30)	53(100.00)
เป็น	138(54.50)	115(45.50)	253(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 0.001 Significance = 0.982 df = 1

สมมติฐานที่ 9 การได้รับการฝึกอบรมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการได้รับการฝึกอบรมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม และ (2) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับการฝึกอบรม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 50.80 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 49.20 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 68.20 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 31.80

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.012 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การได้รับการฝึกอบรมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่ได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะกลุ่มราษฎรที่ได้รับการฝึกอบรม ย่อมได้รับทราบถึงปัญหา ความสำคัญ และความจำเป็นในการป้องกันรักษาป่า เพราะหลักสูตรที่ได้รับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันรักษาป่า การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าของกลุ่มราษฎรที่ได้รับการฝึกอบรมจึงมีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การได้รับการฝึกอบรม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่ได้รับการฝึกอบรม	122(50.80)	118(49.20)	240(100.00)
ได้รับการฝึกอบรม	45(68.20)	21(31.80)	66(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 6.284 Significance = 0.012 df = 1

สมมติฐานที่ 10 การได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของการได้รับประโยชน์จากสวนป่า ที่มีค่าเท่ากับ 1.90 อย่าง เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากสวนป่าน้อย (ไม่ได้รับประโยชน์ถึงได้รับประโยชน์ 1 อย่าง) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากสวนป่ามาก (ได้รับประโยชน์ 2-4 อย่าง) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากสวนป่าน้อย มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 59.50 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 40.50 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากสวนป่ามาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 53.90 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 46.10

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.525 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะราษฎรการได้รับประโยชน์จากสวนป่าของราษฎร เป็นการได้รับประโยชน์เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม และเป็นแหล่งหาพืชผักมาเป็นอาหาร ซึ่งอาจขัดกับหลักของการป้องกันรักษาป่า การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าของราษฎรจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากสวนป่ากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การได้รับประโยชน์จากสวนป่า	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
ได้รับน้อย	22(59.50)	15(40.50)	37(100.00)
ได้รับมาก	145(53.90)	124(46.10)	269(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 0.405 Significance = 0.525 df = 1

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ที่มีค่าเท่ากับ 8.74 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้น้อย (ได้คะแนน 5-8 คะแนน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้มาก (ได้คะแนน 9-11 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้น้อยมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 50.50 มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 49.50 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มาก คิดเป็นร้อยละ 63.00 และมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ น้อย คิดเป็นร้อยละ 37.00

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.039 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้มาก มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้น้อย ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะกลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้มาก

ย่อมทราบดีว่าการบุกรุกทำลายป่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย จึงทราบถึงปัญหา ความสำคัญ และความจำเป็น ในการป้องกันรักษาป่ามากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้น้อย การมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าของกลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้มากจึง มีมากกว่าดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้กับการมีส่วนร่วมของ ราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า		
	มาก	น้อย	รวม
มีความรู้น้อย	104(50.50)	102(49.50)	206(100.00)
มีความรู้มาก	63(63.00)	37(37.00)	100(100.00)
รวม	167(54.60)	139(45.40)	306(100.00)

Chi – square = 4.253 Significance = 0.039 df = 1

จากผลการทดสอบสมมติฐานข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ได้แก่ สถานภาพการสมรส รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การ ได้รับการฝึกอบรม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ ส่วนระดับการศึกษา จำนวน สมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับประโยชน์จากสวนป่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วย ไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว ค่าสถิติไคสแควร์ และค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มานำเสนอไว้ดังปรากฏตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 สรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ตัวแปรอิสระในการศึกษาวิจัย	χ^2	Sig.
1. ระดับการศึกษา	2.300	0.129
2. สถานภาพการสมรส	5.662	0.017
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.012	0.314
4. อาชีพหลัก	1.734	0.188
5. รายได้ของครัวเรือน	9.648	0.002
6. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	15.823	< 0.001
7. การได้รับข้อมูลข่าวสาร	10.319	0.001
8. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	0.001	0.982
9. การได้รับการฝึกอบรม	6.284	0.012
10. การได้รับประโยชน์จากสวนป่า	0.405	0.525
11. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้	4.253	0.039

**ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่**

จากคำถามปลายเปิดที่ทำการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นคำถามในส่วนที่ 3 ของแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า มีราษฎร-ตอบแบบสอบถามในส่วนนี้ จำนวน 138 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.10 ที่เหลือไม่ตอบคำถามในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 54.90 ซึ่งจากการรวบรวมประเด็นของคำถามดังกล่าว ปรากฏว่ามีประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. ราษฎรมีความต้องการให้หน่วยงานด้านป่าไม้จัดสรรที่ดินทำกินเพิ่มเติมให้กับราษฎรในพื้นที่ เพื่อที่จะได้ไม่เข้าไปบุกรุกป่าเพิ่มเติมอีก
2. ควรมีการการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้บริเวณสวนป่าห้วยไร่ ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ต่อไป

3. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรดำเนินการป้องกันรักษาป่าในพื้นที่อย่างจริงจัง และลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเฉียบขาดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดมาตรการป้องกันรักษาป่าอย่างคุมเข้ม
4. ควรที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการให้ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ร่วมมือกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าอย่างจริงจัง
5. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจัดการฝึกอบรมด้านป่าไม้ให้แก่ราษฎรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อฝึกอบรมชาวบ้านให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น
6. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรที่จะเข้ามาส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับราษฎร จะสามารถช่วยลดการบุกรุกทำลายป่าลงได้
7. ควรดำเนินการอนุรักษ์สัตว์ป่าในพื้นที่ควบคู่ไปกับการป้องกันรักษาป่าด้วย
8. ควรดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่เพิ่มเติมให้เต็มพื้นที่ เพื่อปรับปรุงระบบนิเวศในพื้นที่ให้มีสภาพแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์
9. ควรดำเนินการปรับปรุงสถานที่บริเวณพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับราษฎรในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง
10. ควรจัดแบ่งพื้นที่ป่าบริเวณที่ใกล้หมู่บ้านหรือแหล่งชุมชน เพื่อจัดให้เป็นพื้นที่ปลูกป่าชุมชนของหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ สามารถสรุปผลการศึกษได้ ดังต่อไปนี้

สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่รายรอบพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 47.86 ปี มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.08 คน มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 44.33 ปี มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 77,573.53 บาท และ 64,715.69 บาท ตามลำดับ มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 5.67 ไร่ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าว เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม เคยได้รับประโยชน์จากสวนป่า มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่พอสมควร และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ราษฎรมีระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.88 และเมื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน ปรากฏว่า (1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.90 (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.88 (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.87 และ (4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.87

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สถานภาพการสมรส รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ส่วนระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับประโยชน์จาก

สวนป่า เป็นเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพการสมรส รายได้ของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรวบรวมราษฎรกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่ามาก เหล่านี้ เป็นแนวร่วมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับราษฎรที่ยังมีส่วนร่วมน้อยอยู่อีกทางหนึ่ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีจำนวนที่น้อย และยังเป็นส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมตามที่กฎหมายได้ บัญญัติไว้ด้วย

2. เมื่อตรวจสอบข้อมูลหลักสูตรการจัดฝึกอบรมด้านการป่าไม้ในพื้นที่ พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรในด้านดังกล่าวเท่าที่ควร มีเพียงราษฎรประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น ที่เคยได้รับการฝึกอบรม ดังนั้น หน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่จึงควรจัดฝึกอบรมหลักสูตรด้านป่าไม้ในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อราษฎรจะได้มีความรู้ และมีความเข้าใจด้านการป่าไม้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการป้องกันรักษาป่า และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี

3. เมื่อตรวจสอบข้อมูลการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมราษฎรในพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มทางสังคมที่จัดตั้งขึ้นภายในพื้นที่ ยังไม่มีกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านป่าไม้แต่อย่างใด ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สามารถจัดตั้งกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวกับด้านป่าไม้ขึ้นได้ ย่อมจะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

4. จากการตรวจสอบการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ จะเห็นได้ว่า มีคำถามบางข้อที่ราษฎรตอบถูกเพียงส่วนน้อย ซึ่งสาเหตุอาจเกิดจากราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แสดงว่าราษฎรกลุ่มดังกล่าวอาจมีการ ฟังฟัง มีการรับจ้าง หรือต้องการพื้นที่ป่าเพื่อประกอบอาชีพดังกล่าวสูงอยู่ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

จึงควรหมั่นตรวจตรา ดูแล พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์กับราษฎรในพื้นที่ให้มากขึ้น เพราะการพึ่งพิงป่า ในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่เกินกำลังการผลิตของป่าได้ และจากเหตุผล ดังกล่าว ราษฎรจึงตอบคำถามถูกในบางข้อเป็นส่วนน้อย ซึ่งในข้อเท็จจริงราษฎรกลุ่มนี้มีความรู้ใน ข้อกฎหมายคืออยู่แล้ว แต่แกลังตอบคำถามให้ผิดและคลาดเคลื่อน ไปจากความเป็นจริงก็อาจเป็นไปได้

5. จากข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นต่าง ๆ ของราษฎร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรที่จะนำข้อมูล ดังกล่าวมาพิจารณา และปรับปรุงการดำเนินงานด้านการป่าไม้ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะและ ความคิดเห็นของราษฎรให้มากขึ้น เช่น การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วม การปรับปรุงสถานที่บริเวณ พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของราษฎรเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันรักษาป่า ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการมีส่วนร่วมในการการป้องกันรักษาป่าของราษฎร ในพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้น จากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูล ที่ได้นำมาประกอบการพิจารณา เพื่อบูรณาการในการกำหนดแผนการดำเนินงานในพื้นที่สวนป่า ห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมการปกครอง. 2539. แนวทางปฏิบัติงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล.
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพฯ.

กรมป่าไม้. 2544. สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย ปี 2544. ส่วนศูนย์ข้อมูลกลาง สำนักสารนิเทศ
กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2546. วิสัยทัศน์ นโยบาย และยุทธศาสตร์ กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แหล่งที่มา : <http://www.dnp.go.th>,
www.dnp.go.th/News/220446/plean1.htm, 2 ธันวาคม 2547.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภการพิมพ์,
กรุงเทพฯ.

_____. 2535. วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
ศึกษา, กรุงเทพฯ.

ไชยชนะ สุทธิวรชัย. 2536. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะ
กรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

ธงชัย จารุพัฒน์. 2540. การใช้ภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT ติดตามสภาพการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่า
ในประเทศไทย. ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักวิชาการ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

นราธิป อัจฉริยชีวิน. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ป่าโคกหนองตะครอง ตำบลหนองขमार อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นิวัติ เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์วิเวก, กรุงเทพฯ.
- บรรพต มาลีหวล. 2544. นโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทุ่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บำรุง แสงพันธุ์. 2545. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนเขาชะอม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พีระ ช่วยบำรุง. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันไฟป่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรคไทยรักไทย. 2544. นโยบายรัฐบาล. แหล่งที่มา : <http://www.thairakthai.or.th>. www.thairakthai.or.th/about/policy/resource-policy.htm, 25 กันยายน 2546.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. น. 6-7 ใน การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยอนุเคราะห์ไทย, กรุงเทพฯ.
- วราภรณ์ สุนทรพิทักษ์. 2540. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในชุมชนบ้านคำขาม ตำบลดงมูล อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วสันต์ กล่อมจินดา. 2544. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรุพห์ ศรีสนิท. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วัดป่าไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สะอาด บุญเกิด. 2524. ประวัติการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สากล สถิติวิทยานันท์. 2532. ภูมิศาสตร์ชนบท. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- ศุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุเมธ ทรายแก้ว. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบูรณ์ อัมพนนารัตน์. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลัน จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพร แสงชัย. 2527. การพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชน. เทศาภิบาล. 79 (กันยายน 2527), กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. 2545. **สารของกฎหมายปฏิรูประบบราชการ.**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2540. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช**

2540. กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ.

สวนป่าห้วยไร่. 2547. **ประวัติและสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานของสวนป่าห้วยไร่.** สำนักงาน

สวนป่าห้วยไร่ ส่วนส่งเสริมและฟื้นฟูการปลูกป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ 13, แพร่.

(อัดสำเนา)

อกิน รพีพัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม**

และวัฒนธรรมไทย. ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์การศึกษานโยบาย

สาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

อนุวัฒน์ นิธิพรศรี. 2540. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.** บริษัทนิธิพร

การพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.

อารยา วัฒนกิจ. 2526. **ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขต**

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Cohen, J. and N.T. Uphoff 1980. **Rural Development Participation.** Cornell University, Ithaca.

World Health Organization. 1981. **Community Involvement in Health for Primary Health Care.**

WHO, Geneva.

Yamane, T. 1973. **Statistics : An Introductory Analysis.** 3rd ed., Harper International Edition, Tokyo.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยตามหลักสูตรการศึกษาของนิสิตโครงการปริญญาโทภาคพิเศษ สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ รุ่นที่ 5 จังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การสอบถามข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติประกอบวิทยานิพนธ์ และเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารระดับสูง ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้ประกอบการพิจารณาแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ เพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกับความต้องการ และเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่ ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการป้องกันรักษาป่า เพื่อให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบไป ตลอดจนเพื่อรับทราบข้อมูลในส่วนที่เป็นข้อดี ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันรักษาป่าของเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา และปรับปรุงการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในอนาคตสืบต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลที่ท่านได้กรุณาสละเวลาและให้ข้อมูลครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวท่าน ชุมชน หน่วยงานราชการ ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ รวมถึงจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่มากก็น้อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวคำขอบคุณทุกท่านล่วงหน้ามา ณ ที่นี้ ที่ทุกท่านได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้เป็นอย่างดี

พรรษา สีเหลือง

(นายพรรษา สีเหลือง)

นิสิต โครงการปริญญาโทภาคพิเศษ

สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ รุ่นที่ 5 จังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบสอบถามเลขที่

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า
พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่**

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม _____
 บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ชื่อหมู่บ้าน _____
 ตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____
 วัน เดือน ปี ที่ตอบแบบสอบถาม _____

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ _____ ปี (อายุจริงนับจำนวนเต็มเป็นปี)

3. ระดับการศึกษา

ไม่ได้เรียนหนังสือ
 เรียนหนังสือจบการศึกษาสูงสุด ชั้น/ระดับ _____

4. สถานภาพการสมรส

โสด สมรส/อยู่ด้วยกัน
 สมรส/แยกกันอยู่ หย่าร้าง/หม้าย

5. ครอบครัวของท่านมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน รวมจำนวน _____ คน

เป็นสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย จำนวน _____ คน

เป็นสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิง จำนวน _____ คน

6. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้
 ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น โดยย้ายมาจาก
 หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน
 อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน ต่างจังหวัด _____

7. การที่ครอบครัวของท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อยากทราบว่า
ครอบครัวท่านมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนี้ รวมระยะเวลาประมาณ _____ ปี
8. ครอบครัวของท่านประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพหลัก (เลือกตอบอาชีพที่ทำรายได้สูงสุดอาชีพเดียว)
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับราชการ
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ธุรกิจส่วนตัว
- รับจ้างทั่วไป (ระบุชนิดของงานที่รับจ้าง) _____
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
9. ครอบครัวของท่านประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพรอง (อาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลัก)
- ไม่มีอาชีพรอง
- มีอาชีพรอง ได้แก่ (เลือกตอบอาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว)
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับราชการ
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ธุรกิจส่วนตัว
- รับจ้างทั่วไป (ระบุชนิดของงานที่รับจ้าง) _____
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
10. รายได้ของครอบครัวของท่านในรอบปีที่ผ่านมา โดยที่ยังไม่ได้มีการหักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด
มีรายได้รวมกันโดยประมาณ เป็นเงิน _____ บาท จำแนกเป็น
- 10.1 รายได้รวมจากอาชีพหลัก เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
- 10.2 รายได้รวมจากอาชีพรอง เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
11. รายจ่ายของครอบครัวของท่านในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อรวมรายจ่ายทุกประเภทของทุกคน
ในครอบครัว มีรายจ่ายโดยประมาณ เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
12. ครอบครัวของท่านมีขนาดพื้นที่ถือครองในลักษณะใด และมีจำนวนกี่ไร่ (ที่ดินที่มีอยู่ทั้งหมด)
- ที่ดินของตนเอง จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- ที่เช่าผู้อื่น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- รวมเป็นที่ดิน จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่

13. ที่ดินที่ครอบครองของท่านครอบครองอยู่ตามข้อ 13 เป็นที่ดินที่มีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์
 ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่
- มีหลักฐานทุกแปลง (โฉนดที่ดิน, นส. 3 ก, นส. 3)
- มีหลักฐานบางแปลง (โฉนดที่ดิน, นส. 3 ก, นส. 3/กบท.5, สปก., สทก., ฯ)
- ไม่มีหลักฐานทุกแปลง (กบท.5, สปก., สทก., ฯ)
14. ที่ดินที่ครอบครองของท่านครอบครองอยู่ทุกวันนี้ เพียงพอกับความต้องการในการใช้ประโยชน์
 ด้านต่าง ๆ หรือไม่
- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ ต้องการที่ดินเพิ่ม จำนวน _____ ไร่
15. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่าน เคยได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการป้องกันรักษาป่า
 ในพื้นที่สวนป่าห้วยไร่บ้างหรือไม่
- ไม่ได้รับ
- ได้รับ โดยได้รับจาก (ตอบทุกข้อที่ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวได้รับ)
☐ โทรทัศน์	☐ วิทยุ
☐ หนังสือพิมพ์	☐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
☐ แผ่นพับ/โปสเตอร์	☐ เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ
☐ วิทยุไอ/ภาพยนตร์	☐ ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน
☐ ผู้นำชุมชน	☐ องค์กรเอกชน
☐ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ) _____
16. ปัจจุบันท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านได้เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมบ้างหรือไม่
- ไม่เป็น
- เป็น โดยเป็นสมาชิก (ตอบทุกข้อที่ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม)
☐ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	☐ กลุ่มฝึกฟื้นบ้านสมุนไพรไทย
☐ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	☐ กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
☐ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	☐ กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.)
☐ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	☐ กลุ่มป่าชุมชน
☐ กลุ่มออมทรัพย์ ธกส.	☐ กลุ่มอื่น ๆ (ระบุ) _____
-

17. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านเคยได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เกี่ยวกับการปลูกป่า การเพาะชำกล้าไม้ และการป้องกันรักษาป่า ที่หน่วยงานป่าไม้ได้จัดขึ้นบ้างหรือไม่

- ไม่เคย
- เคย โดยอบรมหลักสูตร (ระบุให้ครบทุกหลักสูตรที่เคยได้รับการฝึกอบรม)
☐ หลักสูตรป่าชุมชน	☐ หลักสูตรราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
☐ หลักสูตรการป้องกันไฟป่า	☐ หลักสูตรเยาวชนอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
☐ หลักสูตรการปลูกไม้เศรษฐกิจ	☐ หลักสูตรการเพาะชำกล้าไม้
☐ หลักสูตรอาสาสมัครหมู่บ้าน	☐ หลักสูตรอื่น ๆ (ระบุ)_____

18. การที่ครอบครัวท่านตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่หรืออยู่บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ อยากรทราบว่าในอดีตที่ผ่านมา ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเคยได้รับประโยชน์จากสวนป่าดังกล่าวอย่างไรบ้าง

- ไม่เคยได้รับประโยชน์
- เคยได้รับประโยชน์ ได้แก่ (ให้ระบุประโยชน์ทุกข้อที่ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม)
☐ เป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก	☐ เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม
☐ เป็นแหล่งพืชสมุนไพร	☐ เป็นแหล่งหาพืชผักมาเป็นอาหาร
☐ เป็นแหล่งเชื้อเพลิง	☐ เป็นแหล่งหาเนื้อสัตว์มาเป็นอาหาร
☐ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	☐ เป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ
☐ เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อม	☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____

19. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่าน มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ปฏิบัติงานด้านการปลูกสร้างสวนป่า และด้านการป้องกันรักษาป่าในสวนป่าห้วยไร่ มากน้อยเพียงใด

- มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี
- มีความคุ้นเคยพอประมาณ
- ไม่มีความคุ้นเคยแต่อย่างใด

20. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ถูก” หรือ “ผิด” ทั้ยคำถามในแต่ละข้อตามความคิดเห็นของท่านเพียงข้อละคำตอบเดียว และตอบให้ครบทุกข้อ

ข้อคำถาม	ถูก	ผิด
1. ตามกฎหมายป่าไม้ “ป่า” หมายถึง บริเวณพื้นที่หรือที่ดินทุกแห่งที่ยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้มาหรือครอบครองอย่างถูกต้องตามกฎหมายที่ดิน		
2. การนำไม้หรือสัตว์ป่าคุ้มครองจากป่าสงวนแห่งชาติมาเพื่อใช้สอย/บริโภคในครัวเรือนโดยมิใช่เป็นการนำออกมาเพื่อจำหน่าย เป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมาย		
3. การที่ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปบุกรุกทำลายป่า ยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย		
4. การตัดไม้สักที่ปลูกหรือขึ้นอยู่ในที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์หรือที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนเองสามารถกระทำได้ แต่ต้องขอและได้รับอนุญาตจากทางราชการเสียก่อน		
5. หากท่านไม่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน ท่านสามารถเข้าไปจับจองพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย แต่ต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบก่อน		
6. การตัดต้นมะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ที่ปลูกอยู่ในพื้นที่ของท่าน แล้วนำมาแปรรูปเพื่อใช้สอย สามารถกระทำได้ เนื่องจากไม้ดังกล่าวไม่ใช่ไม้หวงห้ามตามกฎหมาย		
7. การป้องกันรักษาป่า เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่มีหน้าที่ เพราะมิใช่เจ้าพนักงานตามกฎหมายป่าไม้แต่อย่างใด		
8. เขตควบคุมการแปรรูปไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ในปัจจุบัน กำหนดให้ทุกจังหวัดเป็นเขตควบคุมการแปรรูปไม้ การแปรรูปไม้จึงต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน		
9. การที่ท่านเข้าไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิด เพราะป่าสงวนแห่งชาติไม่ใช่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า		
10. การเข้าไปตัดไม้ยืนต้นตายหรือไม้ล้มขอนนอนไพรและทำการแปรรูปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ สามารถกระทำได้ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย		
11. การขนย้ายสิ่งปลูกสร้างหรือที่เรียกว่าบ้านเรือนเก่าที่เป็นไม้สัก สามารถกระทำได้ โดยต้องขออนุญาตจากทางราชการกรมป่าไม้ ซึ่งบ้านเรือนเก่าดังกล่าวจะต้องมีลักษณะเป็นสิ่งปลูกสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี		
12. การที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เช่น สร้างอ่างเก็บน้ำ โรงเรียน สถานือนามัย ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากทางราชการกรมป่าไม้แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นหน่วยงานราชการเหมือนกัน		

ส่วนที่ 2 ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่
ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมในการการป้องกันรักษาป่า พื้นที่
สวนป่าห้วยไร่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เท่าที่ผ่านมาของท่านหรือสมาชิก
ในครอบครัวของท่าน ตามความเป็นจริงในแต่ละข้อที่กำหนดไว้ เพียงข้อละคำตอบเดียว

21. ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่
ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา					
1. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่					
3. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่					
4. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
5. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการเกิดไฟป่าในพื้นที่					
7. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่					
8. ท่านได้มีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่					
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน					
1. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่					
3. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่					
4. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
5. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่					
7. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่					
8. ท่านได้มีส่วนร่วมวางแผนงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่					

21. ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกันรักษาป่า (ต่อ)

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน					
1. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่					
3. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่					
4. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
5. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่					
7. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่					
8. ท่านได้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่					
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน					
1. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการลักลอบเก็บหาของป่าในพื้นที่					
3. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่าในพื้นที่					
4. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
5. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการป้องกันการเกิดไฟป่าในพื้นที่					
7. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากป่าในพื้นที่					
8. ท่านได้มีส่วนร่วมตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในพื้นที่					

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา)

ตารางผนวกที่ 1 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการป้องกัน
รักษาป่าพื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

NO	SCALE MEAN IF ITEM DELETED	SCALE VARIANCE IF ITEM DELETED	CORRECTED ITEM TOTAL CORRELATION	ALPHA IF ITEM DELETED
1	86.6000	86.9379	0.0284	0.8961
2	86.6333	87.0678	0.0000	0.8959
3	86.7333	79.8575	0.5268	0.8900
4	86.7667	77.7713	0.5639	0.8893
5	86.9000	80.5759	0.4477	0.8918
6	86.9333	83.5126	0.2938	0.8944
7	86.9667	79.1368	0.5869	0.8887
8	87.1333	80.3954	0.5557	0.8896
9	86.6000	86.9379	0.0284	0.8961
10	86.6667	85.2644	0.5250	0.8934
11	86.7333	79.8575	0.5268	0.8900
12	86.8000	76.0276	0.6412	0.8873
13	86.9333	78.8230	0.5398	0.8898
14	86.9333	83.5126	0.2938	0.8944
15	87.0000	79.0345	0.5885	0.8887
16	87.1667	80.2816	0.5671	0.8894
17	86.6000	86.9379	0.0284	0.8961
18	86.6667	85.2644	0.5250	0.8934
19	86.7000	81.5276	0.4442	0.8917
20	86.8333	75.3161	0.7507	0.8843
21	86.8667	76.7402	0.6747	0.8864
22	86.8333	85.5230	0.1218	0.8971
23	87.0333	81.8954	0.5460	0.8903
24	87.1000	82.5069	0.4668	0.8915
25	86.6000	86.9379	0.0284	0.8961
26	86.6667	85.2644	0.5250	0.8934
27	86.6667	83.3333	0.2989	0.8944
28	86.8333	75.3161	0.7507	0.8843

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

NO	SCALE MEAN IF ITEM DELETED	SCALE VARIANCE IF ITEM DELETED	CORRECTED ITEM TOTAL CORRELATION	ALPHA IF ITEM DELETED
29	86.8000	80.3034	0.4638	0.8915
30	86.8333	85.5230	0.1218	0.8971
31	87.0000	83.7241	0.3460	0.8934
32	87.1000	82.5069	0.4668	0.8915

ALPHA = .8950

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล	นายพรรษา สีเหลือง
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 30 เดือน กันยายน พ.ศ. 2509
สถานที่เกิด	ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
ประวัติการศึกษา	ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (พ.ศ. 2535)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าพนักงานป่าไม้ ระดับ 5 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ส่วนฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 อำเภอเมือง จังหวัดแพร่